

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2011:13
ISSN 1654-0247

En studie om lärarstudenters informationssökning

Helena Olsson

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Helena Olsson

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande

Svensk titel: En studie om lärarstudenters informationssökning

Engelsk titel: A study about information seeking of teacher students

Författare: Helena Olsson

Färdigställt: 2011

Handledare: Frances Hultgren

Abstract: The main purpose of this Master's thesis is to contribute to an increased understanding of student teacher's information seeking for their studies. The role of cognitive authorities and approaches to the critical evaluation of sources are taken into account as well as what student experiences of information seeking imply for their future profession. The study takes a sociocultural perspective and the empirical material is based on interviews with six student teachers at the end of their education. The interviews have been analysed with a departure point in the research questions to the following themes; seeking and finding information, critical evaluation of sources and, analysing and using information.

The major findings concern the teacher students' emphasis on the importance of the critical evaluation of sources and their scepticism towards Internet use, both for their own studies as well as for their future pupils. The student teachers expressed awareness of cognitive authorities when seeking information in formal printed sources, but they were not fully aware of the role of teachers and supervisors as cognitive authorities. Several of the informants expressed a need for teaching methods related to information seeking.

Nyckelord: Informationssökning, lärarstudenter, lärarutbildning, grundskoleelever, sociokulturellt perspektiv, kognitiv auktoritet.

1. INLEDNING	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställning.....	2
1.3 Avgränsningar.....	2
1.4 Definition av informationskompetens.....	3
2. BAKGRUND	4
2.1 Informationssökning i en undervisningskontext.....	4
2.2 Läroprocess i en institutionell miljö.....	5
2.3 Styrdokument.....	5
2.3.1 Högskolelag och högskoleförordning.....	6
2.3.2 Läroplan för grundskolan.....	6
2.4 Olika teoretiska perspektiv i undervisningen.....	7
2.4.1 Ett behaviouristiskt perspektiv.....	7
2.4.2 Ett konstruktivistiskt perspektiv.....	7
2.4.3 Ett sociokulturellt perspektiv.....	8
2.5 Sammanfattning.....	8
3 TIDIGARE FORSKNING	10
3.1 Informationssökning.....	10
3.1.1 Informationssökningens didaktik.....	10
3.1.2 Elevers, lärarstudenters och lärares informationssökning.....	12
3.1.3 Sammanfattning.....	13
4. TEORISKA UTGÅNGSPUNKTER	15
4.1 Ett sociokulturellt perspektiv.....	15
4.2 Kognitiv auktoritet.....	16
4.3 Sammanfattning.....	17
5. METOD	18
5.2 Urval.....	18
5.3 Lärarstudenter.....	19
5.3.1 Ämneskombinationer.....	20
5.4 Analysmetod.....	21
5.5 Sammanfattning.....	21
6. ANALYS OCH RESULTAT	23

6.1 Informationssökning och Informationsanvändning	23
6.1.1 Hur lärarstudenter söker och finner information för egen del.....	23
6.1.2 Hur lärarstudenter källkritiskt granskar information för egen del	27
6.1.3 Hur lärarstudenter bearbetar och använder information för egen del.....	32
6.1.4 Informationspraktiker.....	34
6.1.5 Sammanfattning	34
7 DISKUSSION	36
7.1 Hur söker lärarstudenterna information för egen del?	36
7.2 Hur förhåller sig lärarstudenterna till kognitiva auktoriteter och källkritisk granskning?	37
7.3 Vad kan lärarstudenternas syn på informationssökning innebära för deras framtida yrkesroll?	37
7.4 Metoddiskussion	39
7.5 Teoridiskussion	40
7.6 Fortsatt forskning.....	41
8 SAMMANFATTNING	43
Käll- och litteraturförteckning.....	45
Bilaga 1 Intervjuguide	48
Bilaga 2 Brev till intervjudeltagare	50

1. INLEDNING

Informationskompetens (Säljö 2000, Lupton 2004, Bruce 1997) är ett begrepp som har fått större betydelse de senaste åren i vårt samhälle. Begreppet har framförallt varit kopplat till bibliotekarier men har numera fått större betydelse för allt fler. Informationskompetens handlar om att söka information, men också om att använda och granska den information som söks i olika sammanhang. Informationskompetenser kan också se olika ut beroende på i vilket område eller ämne man söker sin information. Med tanke på det höga informationsflöde som omger oss och med en alltmer avancerad teknik som vi ställs inför är det en förutsättning att kunna söka, granska och använda den information som vi behöver. Inom Biblioteks- och informationsvetenskap sker kontinuerlig forskning med utgångspunkt i information ur olika perspektiv, bl a för att utveckla förståelse av relationen mellan information och användare, vilket ger en relevans till denna studie.

I föreliggande uppsats använder jag både begreppet informationskompetens och begreppet informationssökning. Informationskompetens använder jag som en mer övergripande beskrivning av de aktiviteter som informationssökning innebär inom olika områden, medan jag beskriver informationssökning som att söka, finna, kritiskt granska och använda information inom ett specifikt ämne. I detta fall sker informationssökning i en undervisningskontext, d v s för en eller flera givna uppgifter eller teman i skolan eller för en uppsats i utbildningen.

Redan i grundskolan undervisas elever i att söka, granska och använda information enligt de mål som finns i styrdokument för grundskolan (Lpo 94). De ska under sin utbildning utveckla sin informationskompetens. Enligt läroplanen är det skolans uppgift att se till att varje elev ska kunna verka och orientera sig i ett komplext och föränderligt samhälle med högt informationsflöde (Lpo 94 s. 5).

I tidigare forskning ges beskrivningar om att elever i grundskolan inte alltid lyckas med sin informationssökning, d v s de lyckas inte i alla delar av att söka, granska och använda informationen. Det har även visat sig att lärare inte heller alltid har kunnat skapa tillräckliga förutsättningar i sin undervisning, för att eleverna ska förstå hur de ska söka, granska och använda sin information (Alexandersson & Limberg 2007 s.15; Limberg et al. 2002 s. 166f; Limberg & Folkesson 2006 s. 109). Dessa forskningar har jag funnit intressanta, framförallt riktade sig mitt intresse mot varför lärarna brister i sin undervisning i informationssökning.

Läraren är den auktoritet som undervisar elever i grundskolan i olika ämnen, således undervisar läraren också i informationssökning. Lärare har att förhålla sig till de styrdokument som finns rörande elevers informationssökning (Lpo 94). De har med sig sin egen kunskap från lärarhögskolan, dessutom har de med sig olika erfarenheter från arbete, föreningsliv eller utbildningar mm. som kan påverka undervisning i informationssökning.

1.1 Problemformulering

Fröet till föreliggande uppsats såddes under utbildningens gång i Biblioteks- och Informationsvetenskap, där jag undersökte hur grundskoleelever sökte information. Jag såg att informationssökningen var bristfällig, både vad det gällde att söka och finna, källkritiskt granska och att bearbeta och använda informationen. Grundskoleeleverna hade inte klart för sig var de skulle söka informationen och många ansåg att allt som stod skrivet på Internet var sant. De hade svårt att ta ut det viktigaste ur det återvunna materialet och transkriberade

därför långa stycken. Tydligt var också att undervisningen för detta i det närmaste var obefintlig, det fanns inte heller någon lärarstödd datorundervisning. Jag tyckte att detta var ett fenomen värt att forska vidare i.

Vid närmare studier av styrdokument gällande grundskoleelever fann jag att stöd och struktur ska ges till elever i den kunskapsbildande process de befinner sig i, vilket betyder att de ska tillägna sig kunskap i att söka och finna, att källkritiskt granska, att bearbeta och använda information från olika källor och med olika hjälpmedel (Lpo 94 s. 9-10). I jämförelse med dessa fastställda riktlinjer, till den bristfälliga informationssökning jag såg hos grundskoleelever, funderade jag på hur lärarstudenter utbildas i informationssökning på högskolan.

Dessutom inspirerades jag av en magisteruppsats av Anna Lundh som handlar om lärarstudenters informationssökning under studiepraktiken i förhållande till deras informationssökning i yrkespraktiken. I hennes avslutande tankar i uppsatsen framgick det att lärarna upplevde svårigheter med att hantera elevers informationssökning och utveckling av källkritisk förmåga (2005 s. 62), vilket sammanfaller med de funderingar jag själv hade.

1.2 Syfte och frågeställning

Med den bakgrund som beskrivits i inledningen och med den problemformulering som uttryckts har jag gjort en undersökning där syftet är att bidra till en ökad förståelse av lärarstudenters egen informationssökning och hur det skulle kunna påverka undervisning i informationssökning i en framtida yrkesroll. För att ge undersökningen en teoretisk ram har jag utgått från ett sociokulturellt perspektiv där jag även har synliggjort kognitiva auktoriteter. Uppsatsen utgår från följande frågeställningar.

- Hur söker lärarstudenter information för egen del?
- Hur förhåller sig lärarstudenterna till kognitiva auktoriteter och källkritisk granskning?
- Vad kan lärarstudenternas syn på informationssökning innebära för deras framtida yrkesroll?

Frågeställningarna besvaras med hjälp av intervjuer gjorda med sex lärarstudenter som går på en lärarutbildning vid en högskola. Utbildningen är treårig och intervjuerna har skett i anslutning till deras examen. Frågeställningarna besvaras i analys- och resultatdelen utifrån centrala begrepp av ett sociokulturellt perspektiv som använts i undersökningen. De två första frågeställningarna besvaras i diskussionsdelen med hjälp av det empiriska materialet. Den tredje frågeställningen besvaras med hjälp av ett teoretiskt resonemang, vilket bygger på det empiriska materialet från de två första frågeställningarna.

1.3 Avgränsningar

När jag i syftet använder begreppet informationssökning så gör jag det för att förtydliga att det handlar om att söka och finna, att kritiskt granska och att använda och bearbeta information i en undervisningskontext d v s för en eller flera givna uppgifter eller teman i skolan eller för en uppsats i utbildningen. Detta gäller för såväl de lärarstudenter som intervjuas och tanken är att det också gäller för de elever som lärarstudenterna beskriver. Emellertid har lärarstudenterna med sig olika bakgrund och erfarenheter som kan spela roll vid intervjusvaren.

Som beskrivs i problemformuleringen var det bl a grundskoleelevers brister i informationssökning jag såg. Trots detta är jag inte intresserad av grundskoleelevers egen uppfattning om eller grundskoleelevers beskrivning av egen kunskap om informationssökning i denna uppsats, utan jag har inriktat mig på lärarstudenternas egen kunskap i informationssökning och vad deras syn på informationssökning kan innebära för deras framtida yrkesroll.

Eftersom det är elever i grundskolan som mitt intresse har riktats mot och främst de senare årskurserna, har jag också valt att intervjua lärarstudenter med den inriktningen i denna studie. Dessa lärarstudenter går sin sista termin på en lärarhögskola och utbildar sig mot elever i årskurs 6-9 med åldern 12-15 år. Dagens utbildning med denna kategori kan också innefatta gymnasieelever med åldern 15-19 år, vilket jag har avgränsat mig emot. En del av lärarstudenterna har alltså utbildning för att undervisa elever från årskurs 6 till och med gymnasieåren. Jag har inriktat mig på årskurs 6-9 men inser samtidigt att det inte finns någon distinkt skiljelinje mellan årskurs 9 och gymnasiet. Intervjuszvaren kan alltså även tangera undervisning på gymnasienivå.

1.4 Definition av informationskompetens

Definitioner av informationskompetens har sett olika ut under årens lopp bl a beroende på vem som har formulerat dem och ur vilket teoretiskt perspektiv den har härletts ifrån (Säljö 2000, Lupton 2004, Bruce 1997). I denna uppsats har jag definierat informationskompetens ur ett sociokulturellt perspektiv vilket innebär att jag har gett den ett användarperspektiv. Informationskompetens är en utvecklingsprocess i relation till olika informationssökningsaktiviteter inom speciella discipliner eller områden. Dessa aktiviteter kan bestå av att söka och finna, att källkritiskt granska och att använda och bearbeta information och kan se olika ut, ges olika mening beroende på vilket ämne, vilken grupp eller vilken kontext användarna befinner sig i (Lundh & Sundin 2006). I fortsättningen kommer ”att söka och finna, att källkritiskt granska och att använda och bearbeta information” endast att uttryckas som ”att söka och använda information”.

Beroende på vad det är för information som söks, var den söks, varför den söks, när den söks och hur den söks, så är den alltid kontextberoende och situerad (Säljö 2000 s. 128). Detta betyder också att bara för att man är informationskompetent i ett sammanhang, betyder det inte att man är informationskompetent i andra sammanhang (ibid. s. 129). Lärarstudenter som kommer att ha läraryrket som profession inom olika ämnen ska utveckla sin informationskompetens inom ramarna för de ämnena och den professionen.

I den tolkning som beskrivs ovan om att informationskompetens är kontextberoende möjliggör en koppling till kognitiva auktoriteter (Sundin et al. 2008). Detta begrepp definierades först av Wilson 1983 i boken *Secondhand knowledge*. Han menar att varje disciplin eller område har sin egen/egna auktoritet/er som tillskrivs ett högre värde än andra inom sitt gebit och att det är viktigt att veta vem det är när man söker information. Han menar också att en kognitiv auktoritet kan vara någon i den enskilda individens närhet, vars ord hon eller han respekterar (Wilson 1983 s. 10), t ex en lärare. Detta beskrivs närmare i Teorikapitlet.

2. BAKGRUND

I detta kapitel kommer jag att definiera informationssökning i en undervisningskontext. Jag vill också visa på skillnaden av den studiepraktik som sker institutionellt, jämfört med den yrkespraktik som skolan utgör. Jag tar även upp de styrdokument som lärare och lärarstudenter har att förhålla sig till. Jag beskriver också de olika perspektiv på undervisning, som påverkats av rådande samhällssyn, vilka har genomstrukturerat skolan under årens lopp.

2.1 Informationssökning i en undervisningskontext

Jag ansåg att begreppet informationskompetens var ett relativt okänt begrepp för lärarstudenterna, samtidigt som informationssökning inte räckte till som begrepp vid intervjuerna för att få de svar jag avsåg. Jag ville ha svar i de olika delarna, såsom att söka och använda information. För att förtydliga detta använde jag mig både av begreppen informationssökning och av informationsanvändning i intervjufrågorna. Emellertid står ibland begreppet informationssökning ensam med i den löpande texten, men ska ändå uppfattas som att söka och använda information.

I föreliggande uppsats är jag intresserad av informationssökning i en undervisningskontext på högskola och grundskola. Limberg och Sundin menar att undervisning i informationssökning ska skapa möjligheter för elever att bli informationskompetenta (2006 s. 3). De menar att informationssökning spelar en alltmer central roll på alla nivåer i skola och utbildningar. Förmågan att söka och använda information har blivit allt viktigare och med den en tydlig utveckling av informations- och kommunikationsteknologin (IKT) och av den elevcentrerade och den problembaserade pedagogiken. Med tanke på den snabba utveckling som sker inom detta bör forskning och undersökningar göras, med avseende på hur undervisningen i informationssökning ser ut på grundskola och högskola (ibid. s. 2).

Min undersökning belyser dels lärarstudenters egna kunskaper i informationssökning, dels belyser den lärarstudenters förhållande till kognitiva auktoriteter och källkritisk granskning och vad lärarstudenters syn på informationssökning kan innebära för deras framtida yrkesroll. Jämförelser kan göras med en magisteruppsats där en undersökning gjorts om lärares informationssökning både i sin studiepraktik och i sin yrkespraktik. Studenterna utvecklar och använder en informationskompetens i sin studiepraktik som de i yrkespraktiken av olika anledningar inte utnyttjar (Lundh 2005).

Det är viktigt att undervisning och lärande på skola och högskola relaterar till den verklighet som studenter och elever är på väg emot, vilket ställer krav på dem som undervisar. I studier som har gjorts inom undervisning i informationssökning har det visat sig att goda kunskaper bland lärarna bör eftersträvas i den studiepraktik studenterna befinner sig i, likaväl som att vara förankrade i studenternas framtida yrkespraktik (Pilerot 2007 s. 7). Detta kan relateras till den undervisning i informationssökning som sker för lärarstudenterna, där lärarhögskolan bör ha kunskap om och förtrogenhet i de lärarstuderandes studiepraktik, såväl som i grundskolans värld.

Under nästa rubrik beskrivs hur en studiepraktik ser ut och vad som skiljer den ifrån en yrkespraktik.

2.2 Läroprocess i en institutionell miljö

Läroprocessen på lärarhögskolan bedrivs i en institutionell miljö (Säljö 2000 s.155), vilket också gäller för grundskolan. Läroprocessen i den institutionella miljön ska också förenas med ett sociokulturellt perspektiv som högskolans och skolans undervisning utgår ifrån (Vygotskij och skolan 1999 s. 8). För att få en förståelse för hur högskolans och skolans miljö är uppbyggd ur detta perspektiv och vilka möjligheter och svårigheter lärarstudenter och elever har, redogör jag för de kommunikativa inslag som sker för informationssökning i den institutionella miljön.

Undervisning och kommunikation i institutionaliserade miljöer som t ex skola och universitet ser annorlunda ut än inom andra verksamheter. Kommunikationen har dekontextualiserats från mer vardagliga praktiker vilket gör att kommunikationen blir mer abstrakt i undervisningen. Skola och universitet har således skapat en egen kommunikativ kontext inom sin verksamhet där själva lärandet är målet. Lärandet blir mer språkligt, man talar, läser och skriver och förmedling av färdigheter och begrepp grundar sig kanske inte längre på den sociala praktik som avses (Säljö 2000 s. 155). Den kommunikativa traditionen inom skola och universitet innebär ofta en envägskommunikation mellan lärare eller föredragshållare till en grupp studenter vilka kan ha svårt att anpassa informationen till sina egna förutsättningar.

Det finns också en skriftspråklig tradition som innebär att studenter endast får skriva och tala om en verklighet de ännu inte har fått uppleva (Säljö 2000a s. 155f; 2000b s. 207). Detta kan leda till både misslyckande och osäkerhet, men också framgång beroende på individens förmåga till att interagera med och förstå det kunskapsinnehåll i de kommunikativa aktiviteter som skola och universitet erbjuder (ibid. s. 207). Även Lloyd beskriver att det finns skillnader i utbildningsmiljöer, där kunskapsbildandet är mer informationsfokuserade, än de miljöer som t ex en arbetsplats utgörs av, där lärandet är mer informellt och ostrukturerat (2006 s. 230f).

Till skillnad från det traditionella förhållningssätt som skola och utbildning har haft beskriver Sundin det kommunikativt orienterade förhållningssättet, vilket han jämför med ett sociokulturellt perspektiv (2005 s. 153). Han menar att informationssökning sker under en social process i ett institutionellt sammanhang. Han betonar också samarbetet mellan aktörerna och tydliggör de kognitiva auktoriteterna vid källkritik mm. Det är inte den individuella processen som fokuseras utan mer att aktörerna deltar i en gemenskap, i en social kontext (2005 s.152).

2.3 Styrdokument

För att kunna diskutera frågeställningarna i relation till empiri och tidigare forskning är det relevant att veta vad lagar och riktlinjer säger om informationssökning, kunskapsbildning och även informationsteknik på högskola och grundskola. De tre olika styrdokument som är kopplade till högskola och grundskola utgörs av högskolelagen, högskoleförordningen och grundskolans läroplan. Med hjälp av styrdokumentet ska utbildningen formas och tydliggöras i undervisningen, vilket jag undersöker om den faktiskt gör. Nedan beskriver jag de styrdokument som jag har förhållit mig till. I Högskolelagen (1992) belyses vilka lagar och riktlinjer som styr högskoleutbildningen generellt och genom den aktuella högskolans utbildningsplan (Högskoleförordning 1993 kap. 6) för lärarutbildningen belyses olika mål specifikt. Grundskolans läroplan (Lpo 94) är ganska specifik när den uttrycker vilka kunskaper och förmågor skoleleven bör ha uppnått efter avslutad utbildning.

2.3.1 Högskolelag och högskoleförordning

Högskolelagen (1992) beskriver generella mål som gäller för utbildningar på högskolor med ett huvudmannaskap inom stat, kommun eller landsting, således gäller de alltså även för högskolestudenter på lärarutbildningar. De övergripande mål som beskrivs tydliggör kunskaper och förmågor som lärarstudenten ska ha utvecklat efter genomgången utbildning. Det står ganska övergripande om informationssökning i högskolelagen, men vissa riktlinjer härleder direkt till förmågor och kunskaper som handlar om att söka och använda information.

Studenterna ska ha utvecklat förmågor som ska leda till självständiga och kritiska bedömningar, självständigt urskilja, formulera och lösa problem, och söka och granska kunskap på vetenskaplig nivå mm. Riktlinjer för lärarutbildningen betonar lärarstudentens eget kunskapsbildande, men också kunskapsbildning inom det kollektiva lärandet (Högskolelag 1992:1434).

I utbildningsplanen (Högskoleförordning 1993 kap. 6) för lärarprogrammet på den aktuella högskolan uttrycks bl a att lärarstudenten ska kunna använda sig av informationsteknik för olika ändamål och kunna definiera ämnesdidaktiska kunskaper och metoder. Detta är ett mer specifikt mål där jag har tolkat att lärarstudenten ska utveckla sin förmåga att undervisa i ämnesintegrerad informationssökning med bl a Internet som verktyg.

2.3.2 Läroplan för grundskolan

I läroplanen (Lpo 94) för grundskoleeleverna betonas vikten av att lära för livet och att bilda ny kunskap är en process. Eleverna ska tillägna sig kunskap i att söka och finna information bland de mängder och olika källor av information som finns. De ska ges möjlighet att reflektera över den information de finner, ges möjlighet och självförtroende att dra egna slutsatser och träna på att kommunicera dem med andra. Läraren ska stödja eleven och aktivt ta del av dennes individuella inlärningsprocess. På så sätt ska eleven lära sig att associera, binda samman information, utveckla begrepp, se samband, sammanhang och helheter osv. I denna dynamiska process ska eleven nå en högre kunskapsnivå, utvecklad ur det redan egna vetandet och den nya informationen.

I sin inlärningsprocess ska eleven kunna reflektera över erfarenheter, lösa problem och kritiskt granska påstående och förhållande. Angående informationsteknik ska eleven kunna använda sig av denna som ett redskap för kunskapssökande och lärande (Lpo 94 s. 9f). I läroplanen (Lpo 94) står det vilket uppdrag skolan har. Marton och Carlgren menar att samhällets utveckling från att vara ett industrisamhälle till att bli ett informationsamhälle har medfört andra kunskapskrav. De nya kunskapskraven innebär att skolans uppdrag inte i första hand är att förmedla information utan att istället utveckla eleverns förmåga att hantera och granska information. Utvecklingen har medfört att läroplanen styr vad som ska undervisas framför hur det ska undervisas (2000 s. 188ff).

Att tillräckliga kunskaper i informationssökning är nödvändiga i samband med undervisning och lärande framgår framförallt i grundskoleelevernas läroplan. Eleverna ska själva söka och använda information med hjälp av informationsteknik för de uppgifter eller teman som de tilldelats oberoende ämnesområde och på detta sätt utveckla sin informationskompetens. Stödjande strukturer och kunskap om informationssökning krävs av lärare för att de ska kunna skapa förutsättningar för den undervisning som styrdokumentet beskriver (Lpo 94).

2.4 Olika teoretiska perspektiv i undervisningen

För att förstå det teoretiska perspektiv som dagens undervisning till stora delar utgår ifrån kan en jämförelse med andra teoretiska perspektiv ge en tydligare bild. Historiskt har vi haft olika övergripande teoretiska perspektiv i undervisningen, vilka har färgats av rådande samhällsparadigm. Att undervisningen ser ut som den gör idag beror på idéströmningar som dagens samhälle formats av. De dominerande teoretiska perspektiven har varit ett behavioristiskt perspektiv, ett konstruktivistiskt perspektiv och ett sociokulturellt perspektiv (Hensvold 2006 s. 39).

Vilka teoretiska perspektiv som till stora delar har varit rådande i undervisningen har varierat under årens lopp. Ett behavioristiskt perspektiv var dominerade fram till slutet av 50-talet, därefter blev ett konstruktivistiskt perspektiv det centrala (Säljö 2000 s. 49), vilket återspeglades i svensk skola omkring mitten av 70-talet (Hensvold 2006 s. 39). Under 90-talet har fokus flyttats alltmer till ett sociokulturellt perspektiv. Idéströmningar av alla perspektiven finns dock kvar på olika skolor, bl a på grund av att äldre traditioner lever kvar. Lärare som är utbildade vid en tidpunkt då ett annat teoretiskt perspektiv rådde, kan ha en helt annan utgångspunkt i sin undervisning, än vad dagens perspektiv förespråkar.

2.4.1 Ett behaviouristiskt perspektiv

Enligt behaviouristiska modeller sker kunskapsutveckling genom ett kvantitativt, objektiva och observerbart beteende och att inläring endast sker genom fysiska erfarenheter och utifrån samlad empiri. Tankeprocesser, reflektioner eller andra inre processer kring inläringen är inte möjliga eftersom de inte anses vara vetenskapligt beprövade (Säljö 2000 s. 50). En behavioristisk syn på kunskap och lärande var dominerande fram till slutet av 50-talet och början på 60-talet och där framförallt psykologen Skinners idéer om förstärkningsprincipen från behaviourismen växte sig stark inom skolans värld (Säljö 2000a s. 49; 2000b s. 52). Faktakunskaper och färdigheter värderas högt, där övning är en central del vid inläring och undervisning, vilka bedrivs som en följd av aktiviteter. Elever får arbeta individuellt med ett antal uppgifter som har förberetts av läraren (Hensvold 2006 s. 39) och belöning (beröm) ges vid bra eller tillfredsställande svar (Säljö 2000 s. 52).

2.4.2 Ett konstruktivistiskt perspektiv

Konstruktivism är ett perspektiv som har varit dominerande i svenska skolor sen mitten av 70-talet. Individens inre process betonas och i kontrast till behaviorismen förespråkar konstruktivismen att individen aktivt tar emot information och utifrån det, konstruerar sin egen förståelse av omvärlden. Detta är ett perspektiv på lärande och utveckling, som också Piaget (1896-1980) sällade sig till (ibid. s. 56). Piaget var ursprungligen biolog och genom omfattande studier av barn utvecklade han en teori om den kognitiva utvecklingen, vilken har inspirerat många andra forskare.

De tankar Piaget hade om lärande och undervisning fick gehör i skol- och utbildningsväsendet både i Sverige och i flera andra länder. Läroplaner utformades utifrån hans idéer redan på 60-talet fram till 90-talet (ibid. s. 58). Piaget menar att individen inte är en passiv mottagare av information och intryck, utan hon skapar meningsfulla helheter av de delar hon mottar från omvärlden. Teorin är att framförallt barnet själv ska upptäcka saker på egen hand, arbeta laborativt, forska och drivas att söka information utifrån sin egen nyfikenhet. Piaget menade att individens tänkande utvecklades inifrån och ut (ibid. s. 58ff).

2.4.3 Ett sociokulturellt perspektiv

En riktning av ett sociokulturellt perspektiv eller kulturhistorisk teori utvecklades av Lev Semjonovitj Vygotskij (1896-1934). Lev Vygotskij föddes i Vitryssland och studerade både juridik, konst, litteratur, filosofi och historia. Han arbetade även som lärare och det var här intresset för pedagogik utvecklades. I efterdyningarna av den ryska revolutionen och som motpol till Pavlovs och behaviorismens idéer om människan som en helt igenom biologisk varelse, grundlade han sin kulturhistoriska teori, vilken fick genomslag flera år senare i olika delar av världen (Vygotskij och skolan 1999a s. 11ff; 1999b s. 15).

Under 90-talet börjar ideologin i skolan att förändras och utformas med en utgångspunkt i ett sociokulturellt perspektiv (Vygotskij och skolan 1999 s. 8). Ett sociokulturellt perspektiv innebär att kunskapsutveckling och lärande sker genom deltagande i olika sociala och kulturella praktiker, där språk och kommunikation är en förutsättning. Beroende på vilket sammanhang som avses finns olika stödjande strukturer som driver kunskapsutvecklingen framåt. I en social praktik som bl a undervisning i skolan utgörs av finns lärare som vägleder eleven, tills hon behärskar olika uppgifter själv (Säljö 2000 s. 236).

Vygotskij och Piaget tillhör olika riktningar inom konstruktivismen och båda menar att barn är aktiva och nyfikna och vill utforska sin omgivning. Vad som skiljer dem åt är att Vygotskij hävdar att barn först i samarbete med andra, som ger dem hjälp och stöd, klarar av att behärska en ny uppgift (Evenshaug & Hallen s.137). Här kan också tilläggas att inom konstruktivismen finns det fler framstående forskare än de nämnda, som satt sin prägel på pedagogiken i skolan. Beroende på de övergripande beskrivningar som ges av perspektiven ovan tas inte dessa upp här. Att Vygotskij och ett sociokulturellt perspektiv specificeras beror på den uppmärksamhet de fått i svensk skolundervisning (Vygotskij och skolan 1999 s. 8).

Ovan har jag beskrivit tre olika teoretiska perspektiv som utbildning och undervisning har grundat sig på de senaste decennierna. Från att ha varit ett läraraktyvt perspektiv, till att vara ett mer elevaktivt perspektiv så har förändring skett mot ett mer kommunikativt perspektiv. Samtidigt som de delvis strider emot varandra så finns där ingen klar gräns emellan dem, vilket man bör vara medveten om (Dysthe 2003 s. 33). Det sistnämnda, ett sociokulturellt perspektiv, är det som är rådande för dagens utbildning och undervisning. Det är också genom delar av de centrala begrepp som framställts i detta perspektiv som jag har gjort min undersökning, vilket jag beskriver i Teoridelen längre fram i uppsatsen.

2.5 Sammanfattning

Under rubriken Bakgrund har jag förtydligat vad jag avser med informationskompetens och informationssökning. Jag har också beskrivit betydelsen med informationssökning i en undervisningskontext, vilket denna studie framförallt behandlar. För övrigt har jag beskrivit en del av de aspekter som kan påverka en lärare som går från sin utbildning vidare ut i arbetslivet och varför forskning inom detta område behöver göras.

De tre styrdokumenterna som beskrivs här tar upp de mål som lärarstudenterna har att förhålla sig till, både för egen del och för sina framtida elevers skull. Dagens utbildningsmål lägger tyngdpunkten på att kunna hantera och granska information, men också på att kunna använda sig av IKT.

Enligt ett behaviouristiskt synsätt är kunskap kvantitativ och objektiv och finns utanför individen. Ett konstruktivistiskt synsätt betonar individens inre process för att förstå sin

omvärld. Ett sociokulturellt perspektiv ser lärandet som deltagande i en social och kulturell praktik där språk och kommunikation är viktiga redskap i kunskapsutvecklingen.

De kommunikativa inslagen för informationssökning i den institutionella miljön kan skilja sig från t ex andra verksamheter, de kan också se olika ut. Säljö beskriver envägskommunikationen mellan lärare och elev, medan Sundin uttrycker den sociala process som sker mellan olika aktörer i det institutionella sammanhanget. Vidare uttrycker Sundin betydelsen av kognitiva auktoriteter, vilket jag förtydligar längre fram i uppsatsen.

3 TIDIGARE FORSKNING

Det är främst forskning från de senaste tio åren som tas upp i den här undersökningen. Det är också under de senaste tio åren som forskning angående elever och lärares informationssökning, speciellt då med avseende på informationsteknik, har ökat. Det uttrycks också ett ökat intresse för forskning inom denna genre (Alexandersson & Limberg 2009; Lloyd 2006), vilket märks inte minst från olika myndigheter här i Sverige (Högskoleverket 2000; Myndigheten för skolutveckling 2003, 2004; Vetenskapsrådet 2010). Flera undersökningar och studier, både större och mindre, framställs dessutom av professorer, doktorer och disputerade lärare från lärosätet i Borås, Biblioteks- och Informationsvetenskap på Borås högskola. I denna studie finns även några utländska undersökningar.

3.1 Informationssökning

Den tidigare forskning som har valts här tar upp den komplexitet som finns kring informationssökning och dess didaktik, dvs undervisning i informationssökning. Jag har funnit studier som tar upp informationssökning ur olika perspektiv. En undersökning tar upp problematiken kring lärare och IKT, en annan studie handlar om lärares kunskap i informationssökning i relation till deras elevers kunskap i informationssökning, en undersökning menar att det inte finns någon klar gräns mellan det gamla och det nya paradigmskifte som vi går emot, vilket skapar problem för lärarna.

Ett perspektiv visar också de olika problem eleverna kan mötas av när de söker information. I en undersökning har jag funnit att informationssökningen skiljer sig mellan lärares utbildningstid och hur informationssökningen ser ut när de väl har börjat arbeta som lärare. Slutligen tar jag upp en undersökning som handlar om problemet att integrera informationssökningen i ämnena under utbildningen. Min undersökning tar upp alla dessa perspektiv på ett eller annat sätt. För att visa vilken komplex företeelse informationssökningen är följer tidigare forskning nedan.

3.1.1 Informationssökningens didaktik

Undervisningen som den ser ut i dagens skola med det problembaserade lärandet förutsätter att eleverna behärskar informationssökning (Lundh & Sundin 2006). I informationssökning ingår också ett IKT-kunnande som elever förutsätts kunna hantera (Lpo 94), att t ex kunna använda en dator. En förutsättning för detta är att lärarna har kunskap och förmåga att undervisa i informationssökning och tekniken kring denna (Högskoleförordning 1993) till sina elever.

Mia Karlsson har skrivit en Magisteruppsats om *IKT i lärarutbildningen – Ett sociokulturellt perspektiv på grundskollärostudenters uppfattning om sitt IKT-lärande under utbildningstiden* (2001), där syftet är att beskriva hur lärostudenter uppfattar sitt IKT-lärande under sin utbildningstid. I begreppet IKT menar hon bl a att datorn är ett redskap för informationssökning. Undersökningen görs utifrån fyra specifika frågor som utgörs av bl a vilken undervisning som erbjuds inom IKT i lärarutbildningen och hur, vad och varför de bildar just den kunskapen. Uppsatsen lägger fokus på dels lärostudentens egen IKT-kunskap i utbildningen och dels undervisning i didaktik för IKT. Undersökningen visar att lärostudenterna tycker sig sakna tillräcklig utbildning av undervisningens didaktik inom IKT-området. Lärostudenterna menar att ett nytt undervisningsparadigm står för dörren och att de inte är tillräckligt rustade för det nya innehåll, mål och verktyg som modern IKT medför. De

vill ha mer struktur och mer avsatt tid för sin egen IKT-undervisning i utbildningen, men också stöd och handledning för ett didaktiskt förhållningssätt till IKT som ett kunskapsbildande verktyg.

En studie som har gjorts av Lucy Merchant och Mark Hepworth (2002), visar att lärare inte alltid vet hur de med utgångspunkt i sin egen informationskompetens ska undervisa sina elever i informationssökning. Observationer har gjorts på tio lärare och fyrtio elever i ett klassrum, dessutom har observationer gjorts på elever i biblioteket och när de använt datorerna. Intervjuer har sedan utförts för att komplettera studien. På dessa sätt undersöktes både lärares och elevers informationskompetens. Det visade sig att de flesta lärarna hade en väl utvecklad informationskompetens och var medvetna om vilka kunskaper som var viktiga i informationssökning. De kunde synliggöra problem, identifiera egna brister i sin kunskap, förstå skillnad mellan gammalt och nytt material, skilja vetenskapliga texter från icke-vetenskapliga och finna lämpliga texter och material på rätt nivå till sina elever. Trots den kompetensen gjorde ändå de flesta lärare merparten av elevernas förarbete själva.

Eleverna å andra sidan hade egentligen inga problem med att finna information på olika sätt. Problem uppstod när den återvunna informationen skulle användas. Ofta hade de fått ihop för mycket material, de hade svårt att analysera och granska informationen och de kunde inte alltid koppla ihop den till sitt informationsbehov. I undersökningen framkom också att eleverna ofta sökte endast ett rätt svar eller en lösning på en uppgift eller ett problem, dessutom värdesattes källkritik inte något nämnvärt. En intressant iakttagelse, menar författarna, är att fastän lärarna har en väl utvecklad informationskompetens lyckas de inte nå ut till eleverna med denna kunskap. De menar att det berodde antingen på att inga försök har gjorts för att undervisa i informationssökning eller så fanns det någon form av barriär för att göra det, förmodligen en kombination av de båda. Författarna för en diskussion om att undervisning i informationssökning bör uppmärksammas redan på lärarutbildningen och att fortbildning bör ske kontinuerligt bland färdiga lärare (Merchant & Hepworth 2002).

Limberg och Folkesson har i sitt forskningsprojekt, *Undervisning i informationssökning* (2006), under några år forskat kring lärare och bibliotekarier och deras syn på och erfarenhet av undervisning i informationssökning. Där har det framkommit skiftande sätt att förhålla sig till företeelsen både bland lärare och bland bibliotekarier. Resultatet visar att förhållandet mellan undervisningsinnehåll och uppsatta mål och bedömningskriterier inte är samstämmiga. I studien framkommer bl a att det nästan bara är informationsanvändning som ses som viktig vid bedömningskriterier, dvs. att lärarna endast sätter betyg på den återvunna, bearbetade informationen. Samtidigt är det bland lärare och bibliotekarier informationssökning, dvs. källor, vägar till källor och urval av olika källor det viktigaste kunskapsinnehållet. I bedömningskriterierna ser läraren ofta och endast till informationsanvändningen. I målbeskrivningen ses kritiskt tänkande och effektiv tidsanvändning som dominerande viktiga inslag (Limberg & Folkesson 2006 s. 109).

Limberg och Folkesson diskuterar i sin rapport anledningar till att det ser ut som det gör. De menar att i skolan lever traditionen kvar att söka ”rätt” svar och att göra ”rätt” och att det finns en statisk och absolut kunskapssyn. I nuvarande läroplan finns en mer undersökande och forskningsinriktad kunskapssyn, med informationssökning och informationsanvändning som är av en mer dynamisk karaktär (ibid. s. 113). De uttrycker att det finns olika paradig, ett gammalt och ett nytt, ett kunskapsparadigm och ett informationsparadigm, för undervisning, vilka kan vara svåra att förena (ibid. s. 125).

Chaib och Orfali beskriver också i sin rapport om det nya paradigmet som är på väg in i skolan. Konkret menar de att vissa lärare har svårt att hantera Internet med dess teknik och hur undervisning ska ske för detta eftersom det är helt nytt för dem (2000 s. 37ff). Limberg och Folkesson diskuterar också undervisning i informationssökning, där källor och söktekniker är konkreta mål och lätta att tydliggöra i ett undervisningsinnehåll, medan formulering av undersökningsfrågor, analysfrågor, relevansbedömning och källkritik är abstrakta och svårare att tydliggöra i ett undervisningsinnehåll (2006 s. 113).

Alexandersson och Limberg gör en sammanfattning av sina studier och undersökningar under det senaste decenniet. Det handlar om skolelevs informationssökning, lärande och informationsteknik (2009 s. 85ff). Undersökningen visar en förändring av skolideologin på 1990-talet. En fördjupning av ett sociokulturellt perspektiv sker genom att kommunikationen mellan lärare och elev blir mer centralt, samt ett integrerande av informationsteknik. Fortfarande utgörs bedömningar i skolans undervisning nästan uteslutande på användandet av information, och att öppna och kritiska frågor försvinner (ibid. s. 99).

Dessutom menar författarna att för att nå framgång i sin informationssökning via datorn bör eleven känna till uttalade grundregler för att kunna hantera tekniken, men att de också bör vara delaktiga i en kommunikation. Risken är, som i många andra sammanhang, att ”lågpresterande” elever inte når full förståelse. Ska eleven utveckla informationskompetens krävs kunniga lärare som hjälper eleven att granska, sortera, kritisera och bedöma trovärdigheten i den hämtade informationen (ibid. s. 101). Samtidigt har den virtuella miljön blivit en naturlig del av skolelevs värld. Skola och bibliotek borde tillvarata detta för att vidareutveckla skolelevs informationskompetens (ibid. s. 104).

3.1.2 Elevers, lärarstudenters och lärares informationssökning

Forskning som gjorts av bland andra Limberg, Hultgren och Jarneving visar att inom skolvärlden söker elever ofta ett givet svar eller ett ”rätt” på en förbestämd uppgift (2002 s. 81f). De tar inte heller till sig innehållet och gör det till sin egen text, utan klipper och klistrar många gånger från originaltexten, ibland även utan att ha förstått vad där står (Alexandersson & Limberg 2007 s. 98). I Limbergs och Folkessons forskning framkommer bl a att en del lärare uttalat redan har bestämt vilka faktakunskaper som ska finnas med i elevernas forskningsarbeten (2006 s. 109), detta vittnar om en kunskapssyn som bygger på ett traditionellt undervisningsparadigm (ibid. s. 125), där absolut faktainläring fokuseras framför en mer dynamisk informationssökningsprocess.

Det har betydelse i vilket sammanhang kunskapsbildandet sker i. Sammanhanget ligger till grund för varför man gör olika saker, t ex att lösa och besvara uppgifter. Skälen till att eleven gör på ett sätt, t ex svarar på en fråga med ett speciellt svar kan bero på att eleven belönas med lärarens godkännande. Till skillnad, om eleven går en annan väg och besvarar frågan eller uppgiften på ett annat sätt, kan hon eller han straffas med lärarens icke godkännande (Marton & Carlgren 2000 s. 67). En del lärare menar också att undervisning i informationssökning i första hand ska bidra till effektiv tidsanvändning (Limberg & Folkesson 2006 s. 86). Lärare underskattar ofta den svårighet som informationssökning faktiskt bereder eleverna (Moore 2000).

Källkritisk granskning av en text är något som elever inte heller alltid har med sig när de söker och använder information. Att bedöma en texts trovärdighet är inte heller något som lärare konsekvent efterfrågar (Alexandersson & Limberg 2007a s. 15; 2007b s. 99; Limberg et

al 2002 s. 167). Olika uppfattningar ges till detta av lärare och bibliotekarier i IDOL-projektet, vilka Limberg och Folkesson tolkar som bl a att eleven inte har kommit till den mognaden att hon/han klarar att dra egna slutsatser ur en text. Denna mognad ska då vara individuell och ska inträffa i olika åldrar beroende på barnets utveckling. En uppfattning är att de duktiga eleverna kan, vilket kan tolkas som förmåga till källkritik är en personlig egenskap. En annan uppfattning är också att undervisning i källkritik tar tid (2006 s. 64 ff).

Anna Lundh beskriver i sin magisteruppsats (2005), hur lärares egen informationssökning förändras från studiepraktiken till yrkespraktiken. Författarens främsta syfte är bidra med en ökad förståelse av vad som sker i övergången från studiepraktik till yrkespraktik för 4-9 årskurslärare. Det empiriska materialet består av sex intervjuer av 4-9 årskurslärare med olika ämneskombinationer, som endast praktiserat sitt yrke under en kort period. Under studietiden låg lärarstudenternas informationssökning på en akademisk nivå. Högskolebiblioteket användes flitigt och eleverna upplevde att deras källkritiska informationssökningsbeteende utvecklades.

I yrkespraktiken hade informationssökningsbeteendet förändrats till att vara elevcentrerat. Lärarna besökte inte lika ofta biblioteket och de var inte lika källkritiska i val av texter. De eftersträvade i större utsträckning texter som passade in i undervisningssammanhang framför vetenskapliga relevanta texter. Informationssökningen blev mer reaktiv och istället söktes information ur egna erfarenheter och från kolleger. Under studietiden kunde lärarna inte lika fritt välja kognitiva auktoriteter, som under yrkespraktiken. Lärarna blev nya kognitiva auktoriteter för sina elever och informationssökningen kom mer att handla om elevernas informationssökning än lärarnas egen informationssökning (ibid. 2005).

I en rapport där intervjuer gjorts med representanter från studentkåren framkommer att informationssökning inte på ett tillfredställande sätt är integrerat i studenternas utbildning. De efterfrågar att undervisning i informationssökning fortlöpande ska ske genom hela högskoleutbildningen. Studenterna menar att lärarna inte har förmåga att motivera till informationssökning och att studenterna saknar handledning för detta (Hansson & Rimsten 2005 s. 105f). Användarutbildningen som erbjuds från högskolebiblioteket i början känns inte viktig, då studenterna har mycket annat att göra i början av sin utbildning. Vidare hävdar de att om informationssökning skulle vara mer integrerad i ämnet/kursen skulle de öka studenternas motivation och ge en större tyngd för dem. Om de varit på en användarundervisning i biblioteket väljer de ofta att hoppa över det andra tillfället, eftersom de tycker sig redan ha tillräckliga kunskaper, samtidigt som de menar att de inte kommer ihåg den första användarundervisningen. Istället känner studenterna sig mer motiverade för användareutbildning när de väl behöver kunskapen som t ex inför en uppsats. Studenterna menar också att lärarna ser till sitt specifika ämne och inte till helheten, medan bibliotekarierna ser till helheten och inte till delarna (2005 s. 105f).

3.1.3 Sammanfattning

Ur denna komplexa bild av informationssökning framträder det något av en ”ond cirkel” från lärarstudentens informationssökning för egen del i sina studier till deras undervisning av grundskoleelever i informationssökning. Framförallt synliggörs grundskoleelevernas bristande kunskaper i informationssökning, vilket forskningen ger olika skäl till. Tidigare forskning ger också förslag till olika åtgärder för detta, vilket i senare forskning visat sig inte vara tillräckliga. Problemen beskrivs som bl a att det kunskapsparadigm som föregås av det rådande informationsparadigm fortfarande står starkt ute i grundskolorna och att fortlöpande

utbildning saknas för att motverka detta och att didaktiken för informationssökning saknas eller är bristfällig på högskolan mm.

4. TEORISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel beskriver jag de teoretiska utgångspunkter jag har använt mig av i uppsatsen och hur jag har använt mig av dem.

Med tanke på frågeställningarna som används i denna uppsats, som handlar om lärarstudenters egen informationssökning och utvecklingen av denna för att kunna undervisa sina framtida elever, tar jag hjälp av några av de centrala begrepp som gestaltas i en sociokulturell teoribildning. Den andra frågeställningen i syftet utgår uttryckligen från källkritisk granskning, vilket utgör en viktig komponent i informationssökningen som jag tidigare beskrivit. Källkritisk granskning är också intimt förknippad med begreppet kognitiv auktoritet (Wilson 1983), vilket beskrivs mer i detalj senare i detta kapitel. Det är aspekter av ett sociokulturellt perspektiv tillsammans med begreppet kognitiv auktoritet som utgör det teoretiska ramverket och som används i analysen av det empiriska materialet.

4.1 Ett sociokulturellt perspektiv

Det är endast kring informationssökning, informationsanvändning och informationskompetens ur ett sociokulturellt perspektiv, som jag använder mig av i analysen och som jag kommer att redogöra för här.

Den teoretiska utgångspunkten i ett sociokulturellt perspektiv är att allt lärande ser olika ut beroende på vilken kontext lärandet sker i (Säljö 2000; Lloyd 2008; Sundin 2005). Kontexten består inte enbart av formella texter eller specifik handledning på en utbildning, utan lika viktigt är de sociala och fysiska konstellationer som upprättas i den kontext som avses (Lloyd 2008 s. 9f). Beroende på var lärandet sker och vem som befinner sig i den kontextuella gemenskapen sker kunskapsutvecklingen på ett specifikt sätt och åt ett specifikt håll (Säljö 2000 s. 119ff). Detta innebär att både den kognitiva processen och den sociala miljön är viktig för att uppnå kunskap, att förståelse i grunden är en social företeelse och att en uppnådd kunskap och utveckling av denna skapas i en socialt kulturell kontext (Vygotskij och skolan 1999a s. 72f ; 1999b s. 280). I den sociala miljön betonas både formella och informella regler, normer, yttringar, beteende och outtalad kunskap som den enskilde har att förhålla sig till (Säljö 2000 s. 128). Med andra ord betyder detta också att en utvecklad informationskompetens i en speciell kontext eller speciellt sammanhang inte nödvändigtvis ser likadan ut i en annan kontext eller ett annat sammanhang (Limberg et al 2009 s. 53).

Lärarstudenterna i denna undersökning befinner sig i en speciell sociokulturell kontext eller social praktik, vilket övergripande kan beskrivas som en högskolemiljö eller en pedagogisk institution. En social praktik utgörs av de handlingar som utförs när människor interagerar i en viss kontext (Säljö 2000 s. 128). I lärarhögskolans undervisningspraktik sker kunskapsutveckling och lärande generellt genom föreläsningar och egna studier, där lärare ska godkänna studenternas resultat vid en tentamen. Kunskapsutveckling och lärande är en typ av handlingar i undervisningspraktiken som kan beskrivas med begreppet informationspraktiker. Detta begrepp uttrycker och beskriver ett gemensamt synsätt för hur informationssökning går till inom en specifik kontext (Sundin 2003) t ex bland lärarstudenter i en undervisningspraktik. Detta begrepp används också vid analysen av det empiriska materialet.

Det speciella med just lärarstudenternas kontext är också att de ska kunna söka information och kunskap för egen del, de ska dessutom kunna visa grundskoleelever hur man söker information och kunskap i framtiden, vilket är en annan kontext. Beroende på vilket ämne

lärarstudenten läser påverkar också i vilken kontext hon befinner sig, vilket gör att informationssökningen bland lärarstudenterna på högskolan kan se olika ut.

Inom ett sociokulturellt perspektiv poängteras det att olika verktyg, intellektuella och fysiska, kan ses som hjälpmedel i kunskapsutvecklingen i olika kontexter, vilka ser olika ut beroende på vilken kontext eller social praktik som avses. Säljö betonar att språket är ett intellektuellt verktyg och att allt från en skriftlig instruktion till en dator är exempel på fysiska verktyg, vilka hjälper oss att förhålla oss till den kontext vi befinner oss i. Detta samspel mellan människa och verktyg, som driver kunskapsutvecklingen framåt i olika kontexter, beskriver Säljö som lärande i praktiken, där verktyg såsom samtal med någon, datorn eller miniräknaren medierar sina inbyggda kunskaper i ett samspel med användaren (2000 s. 76). Detta innebär att medierande verktyg är ett slags förmedlande, en länk eller ett filter mellan människan och hennes omvärld, som hjälper till att konstituera företeelser, men också påverkar individen i olika riktningar (ibid. s. 22).

Mediering är ett av de begrepp i ett sociokulturellt perspektiv som har använts i analysen av frågeställningarna. Intressant har varit att analysera hur lärarstudenternas tänkande och föreställningar kring informationssökning har formats och utvecklats i den sociala praktik som råder på lärarutbildningen på lärarhögskolan, med dess intellektuella och fysiska verktyg, vilket innefattar lärare, handledare, litteratur, datorer och undervisning mm (ibid. s. 81). Dessutom har lärarstudenterna studerat olika ämnen vilket ytterligare utgör en aspekt på hur olika informationssökning och informationsanvändning kan se ut inom olika kontexter.

En annan aspekt som berör syftets andra frågeställning är begreppet kognitiv auktoritet, vilken är kopplad till källkritisk granskning vid informationssökning och informationsanvändning. Men också högskolelärare, lärare och praktikhandledare kan ses som kognitiva auktoriteter (Wilson 1983 s. 150).

4.2 Kognitiv auktoritet

Jag ser en koppling mellan ett sociokulturellt perspektiv och begreppet kognitiv auktoritet, då den är tydligt förknippad med källkritisk granskning i informationssökningsprocessen. Kognitiv auktoritet är ett begrepp som först beskrevs av Patrick Wilson 1983 i sin bok *Second-hand knowledge*. Enligt Wilson kan både människor och texter tillskrivas en högre status som kognitiv auktoritet bl a beroende på vem som säger vad, hur det sägs eller hur olika texter framställs. Beroende på vilken kontext som avses och på vilka kunskaper som krävs, så finns det olika auktoriteter inom olika områden. Vem som erkänns som en kognitiv auktoritet kan också vara väldigt individuellt (Wilson 1983 s. 13ff). En kognitiv auktoritet kan vara en expert, en forskare men det kan också vara en lärare, en handledare, en kollega eller någon som man tror vet vad de talar om (ibid. s. 10).

En kognitiv auktoritet är förknippad med förstahands- och andrahandskunskap vid informationssökning. Vi kan inte alltid tillägna oss kunskap och information genom egen erfarenhet (förstahandskunskap) utan vi är tvungna att förlita oss på andra (andrahandskunskap). För att veta vilken information som ska användas och hos vem eller var den ska sökas och finnas bör medvetenheten om en kognitiv auktoritet ingå i informationssökningen (Wilson 1983a s. 13; 1983b s.186). Wilson menar att om källan inte är trovärdig, finns det inget värde i informationen och kunskapen (ibid. s. 186). Detta syftar direkt till resonemang om att kritiskt granska olika dokument, vilket är en del av informationssökningsprocessen.

I min undersökning om hur lärarstudenter söker information är det relevant att synliggöra vilka som är deras kognitiva auktoriteter, gällande både informationssökning och källkritik, men också de fysiska kognitiva auktoriteter som t ex högskolelärare. Som jag beskrev tidigare är det lärare på högskolan som godkänner eller icke godkänner lärarstudenternas resultat på tentamen, vilket ger lärarna makt och gör dem till kognitiva auktoriteter precis som Wilson beskriver (Wilson 1983 s. 150). Lärarstudenterna har att förhålla sig till de texter och litteratur som lärare hänvisar till samt till de forskare som lärare refererar till. Även handledare från den verksamhetsförlagda praktiken kan ses som kognitiva auktoriteter, då de har makt att påverka resultatet från praktiktiden. Lärarstudenterna har således ett flertal olika sorters kognitiva auktoriteter att förhålla sig till.

4.3 Sammanfattning

Lärarstudenterna söker information i olika ämnen för egen del, de ska också undervisa sina framtida elever i olika ämnen. Ett sociokulturellt perspektiv handlar om att informationssökning är situerad, d v s att information söks olika beroende på vilken kontext och vilket sammanhang som avses. Jag har funnit det intressant att ta del av hur lärarstudenter söker information för egen del och hur utveckling har skett till egen undervisning av informationssökning med hjälp av ovanstående resonemang. Jag har också funnit det intressant att undersöka lärarstudenternas förhållning till kognitiva auktoriteter. Den kognitiva auktoriteten innebär att både människor och texter kan tillskrivas en högre status, beroende på vem och vad som skrivs eller sägs, vilket härleder till den källkritiska granskningen.

Lärarstudenterna kommer till en speciell utbildningskontext på högskolan och har olika erfarenheter med sig, de ska sen vidare till ytterligare en kontext där de själva ska undervisa, vilket gör att de har flera kontexter att förhålla sig till. Den enda undervisningsverklighet de kommer i kontakt med under utbildningen är den verksamhetsförlagda praktiken som sker under ett antal veckor. Detta är en annan social praktik som har specifika regler, normer, beteenden och yttringar mm. Det är alltså fyra begrepp som används vid analysen av det empiriska materialet, d v s kontexten, medierande verktyg, kognitiv auktoritet och informationspraktiker.

5. METOD

Jag har gjort en kvalitativ studie eftersom jag har valt att undersöka hur lärarstudenter söker information för egen del, hur lärarstudenter förhåller sig till kognitiva auktoriteter och källkritisk granskning, samt vad lärarstudenternas syn på informationssökning kan innebära för deras framtida yrkesroll. Undersökningen har gjorts med hjälp av en intervjustudie (bilaga 1), vilket är en kvalitativ studie och handlar om att klargöra olika fenomenens karaktärer och undersöka meningen med olika fenomen (Widerberg 2002 s.15). Forskaren i kvalitativa studier är inte utbytbar, utan det är hon/han som tolkar resultaten utifrån sin egen förförståelse och en eventuell teori. För att studierna ändå ska vara tillförlitliga måste forskaren istället redovisa sina val och förutsättningar (ibid. s.18), vilket jag har gjort.

I kvalitativa intervjuer är syftet att ta tillvara det unika mötet mellan intervjuare och intervjuperson. Intervjupersonerna skiftar och därmed också samtalet (ibid. 15). I de kvalitativa intervjuerna är det viktigt att ha genomarbetade frågor, men att intervjuaren rättar sig efter vad som dyker upp under intervjun och ställer frågor och följdfrågor, som anpassas efter varje enskild intervjuperson (ibid. s. 16). Intervjuform är ett bra sätt att få intervjupersoners förförståelse för ett fenomen (ibid. s.17).

Jag har gjort kvalitativt orienterade intervjuer med sex lärarstudenter som studerar på lärarutbildningen på en högskola i en mellanstor stad. Denna lärarutbildning har riktat sig till lärarstudenter som ska undervisa elever från årskurs 6 upp till gymnasiet. Undersökningen har avgränsat sig till lärarstudenters lärarutbildning med avseende på årskurs 6-9. Någon klar och tydlig gräns mellan årskurserna går inte att dra, men jag har försökt att synliggöra gränsen mellan årskurs 9 och gymnasiet. Under intervjun har jag också försökt att uppmärksamma åldersgruppen vid intervjufrågorna.

Mina intervjuer har varit semi-strukturerade vilket betyder att jag hade dels öppna frågor som jag visade för lärarstudenten, för att skapa en diskussion, dels följdfrågor som jag inte visade för lärarstudenten. Följdfrågorna var till för att få fram synpunkter som jag ville veta, men som av någon anledning inte kom upp till diskussion med hjälp av de mer öppna frågorna.

Intervjuerna av lärarstudenterna genomfördes i slutet på deras utbildning. Jag valde lärarstudenter som gick sitt sista år eftersom de hade skrivit en egen stor uppsats och hade med sig erfarenhet från sin verksamhetsförlagda praktik. De hade gjort sin praktik ute i en skolklass och hade haft möjlighet att koppla ihop teori från utbildningen med praktiska kunskaper. Lärarstudenterna som jag intervjuade hade dessutom olika bakgrund och olika erfarenheter med sig när utbildningen började. Min målsättning var att variera intervjupersoner med olika ämneskombinationer. Under intervjun har jag både använt bandspelare och fört anteckningar. Lärarstudenterna har sen haft möjlighet att granska utskriften från inspelningen med sina eventuella citat, vilket alla har avböjt. Innan intervjun har startat har jag presenterat mig och mitt arbete och betonat lärarstudenternas anonymitet.

5.2 Urval

Med tanke på det bakgrundsmaterial jag hade samlat in och på den tidigare forskning jag hade studerat riktades min undersökning till lärarstudenter med inriktning på årskurs 6-9. På hemsidan för den aktuella högskolan stod det att lärarutbildningarna sträckte sig från förskola upp till och med gymnasiet. Genom högskolan fick jag namn och telefonnummer till lärarstudenterna. De som var aktuella för mitt vidkommande var sju stycken som inriktade sig

på elever i årskurs 6-9 och trettiofyra stycken som inriktade sig på elever i årskurs 6 upp till och med gymnasiet. Alla dessa gick sin sista termin och läste utbildningsvetenskap vid undersökningstillfället.

Lärarstudenterna läste två huvudämnen under lärarutbildningen och kombinationerna såg lite olika ut, det kunde vara allt från samhällskunskap/svenska (sh/sv), samhällskunskap/historia (sh/hi), matematik/biologi (ma/bi), psykologi/svenska (psy/sv) eller gymnastik/fysik (gy/fy). Jag kontaktade alla, oberoende av hur ämneskombinationerna såg ut. Kontakten till dem skedde genom att jag skrev brev med en förfrågan (bilaga 2) och skickade till trettio av de trettiofyra lärarstudenterna, eftersom två hade hemliga adresser. Här kan också nämnas att anledningen till att det står två olika namn i brevet (bilaga 2), beror på att inledningsvis för denna uppsats och undersökning var vi två författare.

Ganska omgående fick jag svar från tre lärarstudenter som var villiga att delta i en intervju och några dagar senare ringde en lärarstudent och anmälde sig själv och en kollega från ett grupparbete. Det som framkom av dessa var att alla lärarstudenter själva höll på med sina examensarbeten i slutfasen och att flera av dem kände sig tidspressade. På grund av detta senareläggs några intervjuer till efter skolterminens slut.

Jag tyckte att fem deltagare var för lite och jag bestämde mig för att ringa till de lärarstudenter som jag hade skickat en förfrågan till. Jag fick väldigt blandade svar av dem jag ringde upp. Några kunde inte vara med, p g a barnafödande och sjukdomar, flera hänvisade till sitt examensarbete och tidsbrist, men ett par kommenterade att de inte förstod vad det hela handlade om (vilket jag i och för sig tyckte var intressant) och ville därför inte vara med. En var ändå villig att bli intervjuad och slutligen hade jag sammanlagt sex lärarstudenter till min studie.

Intervjuerna utfördes på stadsbiblioteket och på högskolan i den aktuella staden och det tog mellan 35-60 minuter att utföra dem. Intervjuerna spelades in med hjälp av bandspelare, vilka jag transkriberade i efterhand. Jag har transkriberat så ordagrant som det är möjligt och även citaten är nedtecknade på samma vis. Visserligen kan talspråket inte översättas till skrift på ett fullständigt eller på ett riktigt rättvist sätt, men för tydlighetens skull har jag ändå gjort så. Variationer i tonfall har jag inte kunnat förmedla men pauser har jag markerat med...punkter, även utrop och liknande har jag försökt förmedla med ord. Vid de tillfällen där jag har behövt anonymisera har jag använt mig av NN. Anteckningar fördes under intervjun, men endast som hjälpmedel till att föra samtalet framåt.

Ingen av dem som endast läste till lärare för årskurs 6-9 kom med i undersökningen, utan alla hade behörighet för att undervisa från årskurs 6 till och med gymnasiet. Ingen med ämneskombinationer i matematik eller naturvetenskapliga ämnen kom heller med i undersökningen. Lärarstudenternas ämneskombinationer blev således nästan uteslutande i samhällsvetenskapliga ämnen och i språk. Den som bröt mönstret var lärarstudenten som hade ämneskombinationen samhällskunskap och gymnastik. Hans synpunkter med utgångspunkt från gymnastiken skiljde sig något från övriga informanter, vilket gjorde avtryck i materialet.

5.3 Lärarstudenter

Efter sex intervjuer kände jag trots allt att en mättnad uppstod. Jag hade i många frågor fått enhetliga svar, men också svar i andra frågor som skiljde sig ifrån varandra. Både enhetligheten i svaren och den komplexitet som kom fram gjorde att jag upplevde antalet intervjudeltagare som tillräckligt. Det faktum att lärarstudenterna var jämt fördelade på

kvinnor och män och att det var en viss spridning på deras ålder och i deras bakgrund bidrog också till att en viss måttnad uppstod av antalet lärarstudenter. Min tanke från början var inte att ålder eller kön av lärarstudenterna behövde variera, utan det blev bara så. Men det blev ändå en positiv faktor då det blev en väldig variation av erfarenheter och utgångspunkter.

Lärarstudenterna var alltså sex till antalet, tre kvinnor och tre män. Tre av dem var mellan tjugo år och tjugofem år och en av dem hade gått direkt från gymnasiet till lärarhögskolan. En kvinnlig lärarstudent var mellan tjugofem och trettio år och hade både högskolestudier och arbete bakom sig när hon började på lärarutbildningen. Två lärarstudenter, en kvinna och en man, var mellan trettio och fyrtio år och hade i flera år varit yrkesverksamma innan de började på sin lärarutbildning. Kvinnan som var mellan trettio och fyrtio år var den enda av lärarstudenterna som hade egna barn, vilka gick på högstadiet och på gymnasiet.

5.3.1 Ämneskombinationer

Eftersom anonymitet var en förutsättning för intervjun valde jag att ge lärarstudenterna koder istället för namn. Jag har börjat med A fram till G i den ordning de har blivit intervjuade, dessutom har jag satt ämneskombinationen inom parentes direkt efter. Det ger en mer övergripande och tydlig bild att kunna koppla citaten till de ämnen de läser. Samtidigt ger jag här en kort resumé över lärarstudenterna.

Jag har sammanfattat lärarstudenterna med koder, ämneskombinationer, kön och vilken bakgrund de har:

A(sh/hi) – Man - han gick direkt från gymnasiet och hade ämneskombinationen samhällskunskap och historia, han var dessutom den ende av lärarstudenterna som hade hunnit jobba som lärare samtidigt som han läste sin sista termin.

B(sv/psy) – Kvinna - hon jobbade ett år innan hon började sin lärarutbildning. Ämneskombinationen är svenska och psykologi.

C(sh/gy) – Man - han har högskolestudier sen tidigare och även arbetat innan han började på lärarutbildningen. Ämneskombinationen är samhällskunskap och gymnastik.

D(hi/eng) - Kvinna - hon har högskolestudier sen tidigare och även arbetat innan hon började på lärarutbildningen. Ämneskombinationen är historia och engelska.

E(sv/eng) - Man - han arbetade i flera år innan han började på lärarutbildningen, men hade inga tidigare högskolestudier. Ämneskombinationen är svenska och engelska.

F(sv/eng) - Kvinna - hon har också flera yrkesverksamma år innan lärarutbildningen, men inga tidigare högskolestudier. Hon var också den enda med egna barn. Ämneskombinationen är svenska och engelska.

Det var således fem lärarstudenter som hade sin verksamhetsförlagda praktik att relatera till vid intervjuerna. Det faktum att en av lärarstudenterna emellanåt jobbade som lärare redan vid intervjutillfället var jag medveten om, men eftersom han studiemässigt var i samma fas som de andra, blev han ändå intervjuad. Han hade haft möjlighet och mer tid till att koppla ihop utbildningens teoretiska innehåll med sin yrkespraktik jämfört med de andra, vilket jag inte tyckte påverkade undersökningen negativt på något sätt.

5.4 Analyismetod

Jag har strukturerat och tematiserat det empiriska materialet efter de informationssökningsaktiviteter som beskrivs av Lundh och Sundin (2006), d v s att söka, finna, källkritiskt granska och bearbeta och använda information i den undervisningskontext som lärarstudenterna befunnit sig i. Detta kändes naturligt då frågorna till lärarstudenterna som intervjuades utgick från dessa aktiviteter (bilaga 1). När det var gjort såg jag att gränsen mellan att söka och att finna var svår att urskilja och valde därför att samla dessa aktiviteter under en rubrik. Det är dessa tre rubriker som står som utgångspunkt i analys och resultat, att söka och finna information, att källkritiskt granska information och att bearbeta och använda information. Gränserna mellan de återstående aktiviteterna flyter även de in i varandra, där t ex den källkritiska granskningen synliggörs både i att söka och finna information och att bearbeta och använda information.

Efterhand som empirin strukturerats, har också analysen av empirin skett utifrån de teoretiska utgångspunkter som beskrivs i kapitel 4, vilket också syns efterhand i Resultat och analysdelen. De begrepp som står i centrum utifrån ett sociokulturellt perspektiv vid analysen är kontexten, medierande verktyg, kognitiv auktoritet och informationspraktiker.

Kontexten vid informationssökning undersöks med tanke på vilket ämne lärarstudenterna söker information till och deras egen informationssökning i förhållande till undervisning i informationssökning till grundskoleelever. Den kognitiva auktoriteten undersöks med tanke på vem lärarstudenterna har som kognitiv auktoritet, både i sina studier och i sin närhet. Medierande verktyg undersöks med avseende på vem eller vad dessa kan vara och hur de har påverkat lärarstudenternas informationssökning. Informationspraktiker undersöks utifrån en helhetsbild av undersökningens resultat med avseende på vilket sätt undervisning och informationssökning tillgår på högskolan.

Det empiriska materialet har dels analyserats utifrån syftets första frågeställning, hur lärarstudenterna söker information för egen del, där begreppen kontext vid informationssökning och medierande verktyg står i centrum. Dels har den andra frågeställningen analyserats, hur lärarstudenterna förhåller sig till kognitiva auktoriteter och källkritisk granskning, där framförallt begreppet kognitiv auktoritet synliggjorts, men även medierande verktyg. Delvis får också den tredje frågeställningen svar genom analysen utifrån hur lärarstudenterna talar om att undervisa i informationssökning (bilaga 1), där relationen av egen kontext i och en undervisningskontext står i centrum. Alla begreppen har också betydelse vid analys av den tredje frågeställningen. Övergripande har även den informationspraktiker som råder på högskolan synliggjorts. I diskussionen förs ett teoretiskt resonemang som svar på forskningsfråga tre, vad kan lärarstudenternas syn på informationssökning innebära för deras framtida yrkesroll.

5.5 Sammanfattning

Jag har gjort en kvalitativ studie på lärarstudenter som med olika ämneskombinationer läser till lärare för årskurs 6 till och med gymnasiet och som har befunnit sig i slutet av sin utbildning på högskolan. Med hjälp av semi-strukturerade intervjuer har jag undersökt hur sex lärarstudenter söker information i sin utbildning. Lärarstudenterna läste två ämnen var, vilka nästan uteslutande utgjordes av samhällsvetenskapliga ämnen och språk. Lärarstudenterna har i undersökningen försetts med koder kopplade till sina ämnen, för att lättare kunna överblicka i analys och resultat. Materialet är strukturerat efter informationsaktiviteterna att söka och finna information, att källkritiskt granska information och att bearbeta och att använda

information. Därefter har empirin analyserats efter frågeställningarna där begreppen kontext, medierande verktyg, kognitiv auktoritet och informationspraktiker står i centrum. Mina slutsatser bygger på hur jag har tolkat lärarstudenternas synpunkter och svar.

6. ANALYS OCH RESULTAT

Analys- och resultatdelen utgörs av empiriskt material som utgår från frågeställningarna i syftet, hur söker lärarstudenterna information för egen del, hur förhåller sig lärarstudenterna till kognitiva auktoriteter och källkritisk granskning och vad kan lärarstudenternas syn på informationssökning innebära för deras framtida yrkesroll. Analys och resultat beskrivs under tre rubriker: Hur lärarstudenter söker och finner sin information, källkritiskt granskar sin information och bearbetar och använder sin information. Att söka och att finna information har slagits ihop för att lättare få en överblick. Källkritisk granskning följer som en röd tråd genom hela analys- och resultatdelen, både på att den explicit finns med i den andra frågeställningen, men också för att lärarstudenterna betonar den delen av informationssökning tydligast i intervjuvaren.

6.1 Informationssökning och Informationsanvändning

I resultatet av de intervjuer jag har gjort med lärarstudenterna, framkommer flera aspekter på hur de har utvecklat sin kompetens i att söka information för egen del, som i sin tur påverkar hur de ser på kompetens i att undervisa i informationssökning. Det beror delvis på deras tidigare erfarenheter och på deras kunskap i den egna informationssökningen och informationsanvändningen, dels beror det på vilket ämne de har valt att undervisa i och dels på den utbildning i informationssökning som har erbjudits på lärarhögskolan.

6.1.1 Hur lärarstudenter söker och finner information för egen del

I frågan om hur lärarstudenterna söker information för egen del kommer Internet upp direkt i samtliga fall. De förknippar också information med något som ska sökas för en uppsats som ska göras eller en uppgift de fått i utbildningen eller inför en tentamen. Samtidigt är de väldigt tydliga med att de använder Internet först och främst för att hitta böcker och kurslitteratur, för att i dem hitta den information de söker. De använder Internet som ett medel för att nå annan media att leta information ur.

C(sh/gy) beskriver sitt tillvägagångssätt för att söka information som är relevant för hans studier på följande sätt:

C(sh/gy): Det är väl att man har en problemformulering och sen försöker jag söka på ord eller nyckelord, sen får man mer böcker än man ska ha och sen får man sålla bland böckerna, så man inte bara tar hem fem böcker. Jag är lite old-school och vill gärna ha det i pappersform.

Intervjuare: Böcker?

C(sh/gy): Ja, precis så man kan läsa igenom dem innan man väljer ut dem. Så man inte bara tar titlar eller Internet, jag tror skolan granskar det högre att det ska vara i pappersform.

C(sh/gy) beskriver något som flera av de andra lärarstudenterna också gör. Det är ur böcker de vill söka sin information. Detta kan vara kopplat till källkritisk granskning, d v s författarens och texters trovärdighet, vilket alla lärarstudenter uttrycker är viktigt för dem. C(sh/gy):s beskrivning av att han tror att skolan granskar pappersform högre kan också tydas på att utbildningen, både formellt och informellt, uttrycker att de faktiskt vill att det ska vara så. Läraren kan beskrivas som ett medierande verktyg som riktar informationssökningen åt ett

specifikt håll, på ett specifikt sätt (Säljö 2000 s. 76), vilket i detta fall gör att högskolan upprätthåller en ganska traditionell praktik. En källas trovärdighet kopplas till information som är hämtad ur böcker.

De flesta av lärarstudenterna kan namnet på högskolebibliotekets katalog, liksom Libris och uppsatser.se (2011)(där uppsatser från svenska högskolor och universitet registreras). Det är också oftast i den ordningen de börjar sin informationssökning. Här söker de kurslitteratur, men också annan litteratur som möjligen kan ge dem den information de behöver.

B(sv/psy) beskriver följande:

B(sv/psy): Först sätter jag mej faktiskt och kollar i databasen på högskolebiblioteket och ser först vilka böcker den har, sen går jag ner till biblioteket och där, och läser lite på baksidan och så, för det finns ingen information i databasen, för där står bara titeln och så går jag ner och läser på baksidan och ser om de verkar intressanta, och plockar med mej hem.

Även B(sv/psy):s beskrivning tyder på att information från böcker är att föredra. Hon har också samma förfarande som C(sh/gy) när hon söker sin information. När B(sv/psy) uttrycker högskolebibliotekets databas så är det högskolebibliotekets katalog över bokbeståndet hon menar. Flera av lärarstudenterna ger uttryck för att de söker på samma sätt oberoende om det är en databas eller en sökmotor på Internet, några vet inte heller skillnaden emellan dem. En annan lärarstudent beskriver att han använder Internet för att hämta information från olika myndigheter, som också känns trovärdiga, t ex skolverket. Han menar att de ofta finns att beställa även i bunden form, men att ladda ner från nätet går både snabbare och är enklare.

Datorn är en länk eller ett filter mellan lärarstudenterna och deras omvärld (Säljö 2000 s. 22), och med hjälp av den som ett medierande verktyg tydliggörs en ganska riktad informationssökning. Förmodligen skulle Internet som verktyg kunna utnyttjas på många fler sätt (Alexandersson & Limberg 2009 s. 104), om de fick hjälp och stöd i att undersöka detta. Att så inte sker kan bero på högskolans traditionella praktik (Säljö 2000a s. 119ff; 2000b s. 128), men också på det faktum att högskolan och lärarna är kognitiva auktoriteter (Wilson 1983 s.150). Lärarstudenterna gör som högskolan och lärarna rekommenderar, både för att de respekterar vad de talar om, men också för att bli godkända, d v s de söker information endast genom böcker.

En av lärarstudenterna nämner direkt Internet och vidare till Google i anslutning till frågan om hur hon söker information till sin utbildning. Hon menar att hon vill få en överblick av ämnet och få en förståelse av vad det egentligen handlar om innan hon går vidare till litteraturen. Detta visar ju på ett sätt att identifiera information, som inte sätter den källkritiska granskningen i första rummet. Detta tyder också på ett sätt att avgränsa sin informationssökning, för att kunna söka rätt information (Kuhlthau 1993 s. 63). Kuhlthau menar att om man inte är insatt i det ämne informationssökningen gäller, så finns det risk att man söker fel information, på fel ställe (ibid. s. 169ff).

Ett annat sätt som samtliga av lärarstudenterna använder sig av är s k chaining (Ellis 1989 s. 183). De går in i t ex tidigare students uppsatser, kurslitteratur och annan litteratur och tittar på deras källförteckning. Här hittar de tidigare använd relevant litteratur som de själva i sin tur kan söka information ur.

E(sv/eng) beskriver följande:

E(sv/eng): ...och så kan man också titta i deras källförteckningar ju eller många arbeten på högskolan i sej eller vad heter det....Ja en annan bok av, vi säger Kvale t ex, eller Dysthe i dialog och samspel, var har hon fått sina källor ifrån, så kan man då se, klura vidare ifrån deras, dom böckerna man lånar, deras källor också.

Att vissa författare ses som auktoriteter och därför väger tyngre som referenser, vilka Wilson beskriver som kognitiva auktoriteter (1983 s. 10), uttalas tydligt av flera lärarstudenter. En lärarstudent uttrycker att lärarna i hennes ämne tydliggjorde vilka forskare och författare vars texter hon skulle läsa, medan övriga lärarstudenter i andra ämnen inte har fått några uttalade direktiv av det slaget. Lärarstudenten använder läraren som medierande verktyg för att komma vidare i sina studier, i detta fall för att veta vilka författare hon ska läsa, dessa författare kan sägas vara hennes ämnes kognitiva auktoriteter (ibid. s. 10). Dessutom är läraren en kognitiv auktoritet för henne, då hon faktiskt bör läsa delgiven litteratur om hon vill att hennes resultat ska bli godkända.

Aktuella kognitiva auktoriteter inom olika ämnesområden (ibid. s. 10) synliggörs ofta i forskningsanknutna tidskrifter och artiklar, men när jag frågar lärarstudenterna om de söker information ur tidskrifter och artiklar, så är det flera av dem som förväxlar tidskrifter med tidningar. Samtidigt menar de att tidningarna och deras källor inte alltid är pålitliga och därför bör undvikas som referens. När jag återigen ställer frågan och förklarar att det finns tidskrifter och artiklar med forskningsanknytning, har en lärarstudent fått tips från handledare och lärare om någon speciell artikel som kan användas för ett specifikt ämne.

B(sv/psy) har under sin utbildning fått direktiv av lärare om vilka databaser hon ska använda för att finna relevanta artiklar i sitt ämne. Återigen är det lärare som rekommenderar hur informationssökning ska ske, negativ eller positiv mediering beroende på vilka möjligheter och metoder som ges i undervisningen (Säljö 2000 s. 22). Läraren är också en kognitiv auktoritet för lärarstudenten som agerar utifrån givna eller icke givna direktiv (Wilson 1983 s. 150).

C(sh/gy) beskriver sina svårigheter med artikelsökning:

C(sh/gy): Dom är ju duktiga på biblioteket, men jag tycker att det är krångligt, det är inte tillgängligt för alla, dom skyltar ju inte med det. Det är när man skriver C-uppsats så går man in och söker där annars använder man ju inte det.

Artikelsökning bereder en del av lärarstudenterna en del svårigheter om de överhuvudtaget tänker på eller upptäcker att möjligheten finns. Dessutom verkar tidskrifter och forskningsartiklar inte tillhöra den trygga form att söka information ur som böcker utgör, vilket i och för sig kan bero på att behovet inte finns. Anledningen kan bl a vara att lärarstudenter är en så pass stor grupp i Sverige att det kan löna sig för förlag (t ex Studentlitteratur) att ge ut pedagogisk litteratur på svenska i bokform.

Vad det gäller att söka information genom kommunikation med andra människor menar samtliga lärarstudenter att man tar hjälp av varandra såtillvida att man utbyter tips och idéer om vilken litteratur som kan användas för olika ändamål. Man tar också hjälp av varandra för att söka via högskolebibliotekets hemsida eller från andra bibliotek.

C(sh/gy) beskriver följande:

C(sh/gy): Bibliotekarien är ju först när man, vet du hur man söker,

ja sen går man ner dit och då visar kompiserna hur det där funkar och hur man gick in och allt det där. Men sen kommer ju dom, då fattar man ju inte när man sitter där och då frågar man ju dom. Men allt det där om, hur brukar du göra då? ja då letar man där och man kan söka med NN och sen finns den där sökmotorn, det var ju kompisarna som berättar det.

Biblioteket på högskolan erbjuder två användarundervisningar i informationssökning under utbildningens gång, men det är upp till ämneslärarna att beställa dessa. De flesta ämneslärarna beställer i alla fall en av dem, men låter studenterna närvara på frivillig basis. Alla lärarstudenter var ändå medvetna om att den fanns, men det var inte alla som antog erbjudandet. Istället för att närvara vid användarundervisningarna så frågar några av lärarstudenterna kompisarna om hur man ska göra vid informationssökning via bibliotekskatalogen, vilket C(sh/gy) beskriver ovan. Endast B(sv/psy) har den som obligatoriskt moment i sitt ämne och hon beskriver följande:

B(sv/psy): Jag tycker den är väldigt svår, bibliotekets hemsida. Den är väldigt rörig. Det är den de går igenom. Det är bara den de går igenom. Sökning av databaser. Databaser är jag mycket bättre på att hitta artiklar, där vet jag hur man kan få fram nya artiklar.

Delar av undervisning för informationssökningen står högskolebiblioteket för och i detta fall, upplevdes hemsidan och användningen av den som svår. Högskolebibliotekets bibliotekarie är ett medierande verktyg som används av en lärarstudent för att förstå bibliotekets hemsida, vilket inte lyckas riktigt. Med tanke på de svar jag får av lärarstudenterna verkar det som om användarundervisningen är allmän och generell, dvs den ser likadan ut oberoende av vilket ämne lärarstudenterna läser. Både Säljö och Lloyd menar att ur ett sociokulturellt perspektiv är effektiv informationssökning kontextberoende (2000 s. 119ff; 2008 s. 9f).

Frågan är också om det förekommer något samarbete, kommunikation eller uppföljning mellan bibliotek och lärare, med anledning av hur användarundervisningen upplevdes av vissa lärarstudenter. Andra lärarstudenter som var närvarande på användarundervisningen tyckte att de inte kunde ta till sig informationen på så tidigt stadium i utbildningen. Flera av lärarstudenterna uttryckte också att den första användarundervisningen kom tidigt i utbildningen och det var så mycket annat som skulle göras då att de valde att inte närvara. Men bara en av dem hade varit på den användarundervisning i informationssökning som inföll senare i utbildningen.

D(hi/eng) beskriver följande:

D(hi/eng): Ja, det var ju så att nu när jag skrev min C-uppsats innan jul, så hade jag en fantastisk handledare och jag hade ju gått en sådan informationskurs på högskolebiblioteket hur man söker. Det var jättebra och där lärde jag mig och jag kom ihåg mycket mer.

Användarundervisningen med en tydlig utgångspunkt i C-uppsatsen verkar positivt på en lärarstudent som kanske var mer medveten om vad för information hon söker. Hon beskriver själv att behållningen av undervisningen vid detta tillfälle var mycket större när den var situerad i en verklig studiekontext (Säljö 2000 s. 119ff). Här hade både handledare och högskolebibliotek fungerat som stöd eller som kognitiva auktoriteter (Wilson 1983 s. 10).

Lärarstudenternas upplevelser av handledarna på den verksamhetsförlagda praktiken är också blandade. När det gäller stöd för informationssökning och även undervisning i informationssökning uttrycker F(sv/eng) följande:

F(sv/eng): Dom är också dåliga på det ute på skolorna, nej jag tycker nog att man förväntas ha med sig det.

F(sv/eng) menar att handledarna ute på grundskolorna förväntar sig att lärarstudenterna har med sig kunskapen om informationssökning från högskolan. Med tanke på att högskolebiblioteket faktiskt tillhandahåller användarundervisningar, så borde också kunskapen om informationssökning kunna förväntas från högskolan. Men några av lärarstudenterna i undersökningen är inte tillfreds med den utbildning de får i informationssökning. De menar att eftersom användarundervisningen inte är obligatorisk prioriterar de ofta bort den. Istället känner de sig mer motiverade när de ska skriva en uppsats. Vilket talar för att en mer integrerad undervisning skulle vara att föredra för att motivera studenterna att gå på både den första och den andra användarundervisningen. Några studenter säger också att uppgifter borde relateras till de ämnen de ska undervisa i och i relation till att de ska bli lärare (Säljö 2000 s. 119ff).

C(sh/gy) beskriver:

C(sh/gy): min andra del är idrott och där har det varit suveränt, inom idrotten så gör man ju allting som man undervisar om, i min värld kan man göra det i samhällskunskapen, istället för att skriva salstenta efter salstenta efter salstenta, det är ingenting verklighetsanknutet till vad vi ska jobba med sen, om man inte bara ska mosa in saker i huvudet på eleverna, utan man vill ju att dom ska reflektera som jag sa...

C(sh/gy) beskriver skillnader i hur undervisning har skett i hans båda ämnen samhällskunskap och gymnastik. Undervisningen i gymnastik har varit mer verklighetsanknuten, och han efterlyser liknande förutsättningar i samhällskunskapen. C(sh/gy) synliggör här läroprocesser i en institutionell miljö och uttrycker de problem han upplever med detta, vilket forskning också beskriver (Säljö 2000 s.155). C(sh/gy) efterlyser även någon form av didaktik i sitt ena ämne, vilket kan kopplas till didaktiken av informationssökning i samhällskunskap, där det saknas metoder. Limberg och Sundin menar att skolelevers informationssökning skiljer sig från lärarstudenters informationssökning och bör förstås som att de är inbäddade i andra sociala praktiker och deras kontexter (2006).

6.1.2 Hur lärarstudenter källkritiskt granskar information för egen del

Vikten av att ha ett källkritiskt förhållningssätt uttrycks av alla lärarstudenterna och flera av dem bygger hela sin tänkta framtida undervisning med hjälp av att skolelever källkritiskt ska granska all information som tillhandahålls. Paradoxalt menar lärarstudenterna att Internet inte används som förstahandsval vid informationssökning på grund av att de tycker att många webbsidor är svåra att bedöma ur ett källkritiskt perspektiv – d v s de antyder att eleverna inte bör konfronteras med källor som inte har säkerställts i förhand av lärarna. E(sv/eng) beskriver följande:

E(sv/eng): Man ska alltid vara källkritisk, speciellt på Internet, om man lånar en bok av nån som är väldigt erkänd, forskare, vad ska jag ta som exempel? (paus)

Det finns rätt så många att välja på. Jag tar bara precis Persson (paus) t ex som är en duktig forskare. Då, man får ju inte köpa allt med hull och hår ju, man kan ju alltid vara kritisk i sina egna tankar och allting ju.

Som E(sv/eng) beskriver ovan är det alltså inte bara författare, forskare eller sidor som ska vara trovärdiga som källor utan innehållet i det som sägs ska hela tiden granskas av den som läser det. Återigen är det också Internet som i första hand avses, vilket beskrivs av flera av lärarstudenterna. Dessvärre tydliggörs också brister av metoder och möjligheter (Säljö 2000a s. 119ff; 2000b s. 128) för att närma sig Internet, framförallt ur en källkritiskt granskande synvinkel.

Med tanke på den forskning som har skett de senaste tio åren kring Internet och skolelever (Alexandersson & Limberg 2009 s. 88f), borde det finnas någon form av avtryck i högskolans undervisning för detta. På frågan vad de har fått av utbildningen när det gäller källkritiskt förhållningssätt är svaren blandade. En del menar att de har fått undervisning i det, medan andra inte har fått någon undervisning alls.

B(sv/psy) beskriver följande:

B(sv/psy): Dom säger, dom har som ett mantra, var källkritiska, säger dom hela tiden men då brukar vi fråga hur? Vi brukar inte få något svar. Det brukar dom säga, var källkritiska men vi har inte fått några verktyg för hur man ska vara källkritisk. Det har jag fått grubbla mycket på själv

Att frågor väcks i den formella utbildningen beskrivs av många, likaså frånvaro av svar som B(sv/psy) beskriver ovan. Frånvaro av svar i undervisningen tyder på att lärarstudenten upplever sig sakna en didaktik för källkritisk granskning anpassad till nya IKT-redskap. Utbildningen skapar varken möjligheter eller metoder för egen informationssökning eller hur undervisning i källkritisk granskning skulle kunna gå till. B(sv/psy) uttrycker också tydligt att hon saknar verktyg för hur hon ska förhålla sig till källkritisk granskning. Hon menar också att utifrån sitt ämne som är svenska, är källkritik viktigt, hon kopplar det också till hur hon ska försöka förmedla det till eleverna. B(sv/psy) saknar verktyg för sin källkritiska granskning och hon saknar också metoder och verktyg för att undervisa i källkritisk granskning. Detta är problematiskt då ny forskning visar på hur viktigt det är med stödjande strukturer till skolelever vid informationssökning och där undervisning av källkritik är en central del för att skolelever ska uppnå informationskompetens (Alexandersson & Limberg 2009 s. 104).

Flera av lärarstudenterna uttrycker ändå mer eller mindre en medvetenhet över hur undervisning i källkritisk granskning skulle kunna ske. Med tanke på att jag har gjort intervjuerna på lärarstuderande i slutet på sin utbildning, så har de bara sin utbildningspraktik att referera till vad det gäller praktisk erfarenhet av undervisning. Alla lärarstudenter gör en koppling till sin utbildningspraktik och en del gör också en koppling till tidigare erfarenheter i livet. D(hi/eng) refererar till sin utbildningspraktik när hon beskriver sin upplevelse av skolelevers kunskaper i källkritik:

D(hi/eng): Jag tror inte dom har den känslan. Jag har inte så jättemycket uppfattning om det, men jag tror att det hör lite ihop med att dom inte är så bra på att söka information, så kanske dom inte har den uppfattningen vad det är för källor Sedan är det ... jag vill inte använda ordet låt, men

En grundläggande faktor synliggörs angående skolelevers källkritiska granskning enligt D(hi/eng). Den kan härledas till att de inte har fått någon undervisning i informationssökning och därför inte har kunskaper i källkritisk granskning. D(hi/eng) antyder också att det beror på skoleleven, men av vilken anledning framkommer egentligen inte.

Lärarstudenterna menar också att Internet kan vara en fälla, då vissa sidor brister i sin trovärdighet. Men det är inte helt tydligt var den starka känsla för källkritisk granskning faktiskt härstammar ifrån. Den verkar finnas med redan när lärarutbildningen startar och förstärks under utbildningens gång (Lloyd 2008 s. 9f; Säljö 2000 s. 128), vilket B(sv/psy):s mantra-citat ger en tydlig indikation om.

Till källkritisk granskning finns en naturlig koppling till den kognitiva auktoriteten som beskrivs av Patrick Wilson 1983 med titeln *Second-hand knowledge*. Detta är ett begrepp som indirekt beskrivs av flera av lärarstudenterna. De använder inte ordet men de är medvetna om betydelsen och vem de hämtar andrahandsinformation ifrån när de skriver t ex en uppsats eller sitt examensarbete. F(sv/eng) berättar att hon söker litteratur genom chaining (Ellis 1989 s. 183) för att hitta skrivet material av forskare. A(sh/hi) beskriver också att han kan använda sig av chaining för att hitta trovärdig litteratur. B(sv/psy) har sökt artiklar i databaser och hon beskriver:

B(sv/psy): När jag letar efter artiklar så kan man se om de är "peer reviewed" då är dom extra granskade av experter inom området. Då känner man att de är ganska tunga artiklar och det krävs mycket jobb för att få en artikel publicerad. Det är samma med böcker så försöker vi titta mycket på författarnamn, om det är tunga namn som har mycket forskningsbakgrund så väger dom tyngre i ens ögon för att man vet hur mycket arbete som ligger bakom.

Betydelsen av "tunga" namn (kognitiva auktoriteter) (Wilson 1983 s. 10) som källor som B(sv/psy) beskriver är en medvetenhet i samband med källkritisk granskning som finns hos flera av lärarstudenterna. A(sh/hi) menar att han inte använder andrahandskunskap från t ex någon annans C- uppsats, men att han däremot kan använda sig av referenskällorna från samma C-uppsats, vilket tyder på en medvetenhet om olika källors status (Wilson 1983a s. 13; 1983b s. 186).

B(sv/psy) fick direktiv från lärare i psykologi om vilka forskare som hade högst status, och att dessa skulle användas, vilket gjorde henne medveten om betydelsen av begreppet kognitiv auktoritet. Just lärarens direktiv gör också honom/henne till en kognitiv auktoritet för lärarstudenten, då läraren är i en maktposition gentemot lärarstudenten p g a hans/hennes godkännande eller icke godkännande på utbildningen (Wilson 1983 s. 150).

Lärarstudenterna befinner och har befunnit sig i olika kontexter och har utifrån det utvecklat kunskaper efter sina behov. Kunskap att undervisa i informationssökning har också utvecklats både formellt och informellt. Informellt i diskussioner som har uppstått spontant mellan studenterna via t ex mejl, telefon och på raster men också utanför lärarutbildningen i andra kontexter som t ex tidigare studier, tidigare yrkeserfarenhet eller genom de egna barnen (Lloyd 2008 s. 9f).

En lärarstudent ger tydligt uttryck för att hans politiska intresse har påverkat hans egen kunskap i informationssökning, vilken han sedan anpassat till eleverna. C(sh/gy) beskriver följande:

C(sh/gy):att man har läst det på högskolan också, men just det här med information, jag vet inte varför.....det är väl genom åren man har varit intresserad.

Intervjuare: Du transformerar ditt eget till eleverna?

C(sh/gy): Ja nånstans där.

Intervjuare: Så gör du det på deras nivå?

C(sh/gy): Ja nåt i stil med det, jag har ju aldrig gått och lånat en bok och läst om det, det är väl det att man är politiskt intresserad, det hänger ju ihop jättemycket.....

Att källkritiskt granska det som skrivs är något som *C(sh/gy)* värderar högt och det är bl a relaterat till tidigare erfarenheter och intresse för att se olika maktstrukturer. Genom egna tidigare iakttagelser och erfarenheter från sitt politiska intresse har han omvandlat sin kunskap så att den passar på elevernas nivå. Säljö menar att det går att utveckla en ny kunskap utifrån en erfarenhet som man redan har (2000 s. 119f), i detta fall att utveckla sin kunskap i att undervisa i informationssökning till sina elever. Flera av lärarstudenterna påtalar värdet av att diskutera högskolans undervisningsinnehåll med varandra, vilket också har skapat samtalsunderlag (Lloyd 2008 s. 9f).

A(sh/hi) beskriver:

A(sh/hi): Ja så är det faktiskt. Vi har informella diskussioner om hur elever söker information. Jag har pratat med kompisar i utbildningen om det, och även med lärare från praktiken.

En del lärarstudenter menar att de inte får någon formell form av didaktik för undervisning på utbildningen, vilket då också innefattar kunskaper i informationssökning. Men de menar också att frågor väcks i högskolans undervisning och att egen utveckling sker i samtal med varandra och med handledare ute i skolorna (Lloyd 2008 s. 9f; Talja et al. 2004 s. 85). Flera av lärarstudenterna påtalar också att de genom egen informationssökning för sin högskoleutbildning indirekt har utvecklat kunskaper för undervisning i informationssökning. *B(sv/psy)* beskriver följande:

(sv/psy): Indirekt genom utbildningen för man har ju sökt för det man behöver i sin utbildning och kompletterat men det är ju inget som vi fått i utbildningen.

Utveckling för kunskaper att undervisa i informationssökning tycks ha skett betydligt mindre formellt, genom högskolans undervisning, än vad det har skett informellt, genom samtal med varandra och med hjälp av egna erfarenheter. Frågan är också om det är högskolans strategi, att utifrån den egna kompetensen i informationssökning och källkritisk granskning, i sitt ämne, utveckla kunskap för undervisning i informationssökning och källkritisk granskning till skolelever på egen hand eller med hjälp och stöd av andra studerande. Enligt *B(sv/psy)* är detta ”svårt att svara på.” Hur det än förhåller sig angående detta, upplever några av lärarstudenterna att de saknar kompetens i källkritisk granskning, samt även verktyg och metoder för undervisning i källkritisk granskning, trots utbildningens betoning eller ”mantra” på att de ska vara källkritiska.

De som ändå tycker sig uppleva metoder för hur undervisning i källkritisk granskning kan ske gör det utifrån sina ämnen, vilket tyder på en sociokulturell hållning (Säljö 2000 s. 119ff). Trots den generella användarundervisning som tillhandahålls av högskolebiblioteket, vilket inte är en norm för ett sociokulturellt perspektiv, är lärarstudenterna överens om att informationssökning bör ske i samband med olika ämnesundervisningar. E(sv/eng) och C(sh/gy) beskriver följande:

E(sv/eng): Men så får man ju hjälpa dem också, dom får ju ställa sig frågan, som att nationalencyklopedin eller Nisses språksida. Undervisar jag om det så kommer jag ju att säga vi till dem att de måste vara källkritiska, tänka på det att inte köpa nånting, inte ens... ta det här med nyheterna eller vad som helst ju, man kan ju inte köpa allting.

C(sh/gy): Källkritik och vem som är ägande är jätteviktigt, tycker jag, vem som äger det, om man kollar på medier överlag, så är det ju väldigt få användare som äger alltihopa.

Gemensamma och enskilda diskussioner angående vilka källor som är trovärdiga var en av de viktigaste metoderna i undervisningen av källkritik. Specifika övningar som gjordes var tolkningar av en bild eller en händelse, att fundera kring vem som ägde en tidning eller en hemsida och hjälp till att ställa frågor som ledde till analys och reflektion. F(sv/eng) beskriver följande:

F(sv/eng): Vad ska man säga att du blir källkritisk i dina texter. Varför tror du att denna texten är trovärdig? Att man ställer dom frågorna för att få dom att förstå?...Men det säger ju han på TV och han är ju en kändis, ...att man faktiskt diskutera alla dom här sakerna runt om.

Att lärarstudenterna ser informationssökning i interaktion med sitt ämne märks när det talar om sina kunskaper i att undervisa i källkritisk granskning. Detta överensstämmer med ett sociokulturellt perspektiv, där informationssökning ses som situerad (Säljö 2000 s. 120). I historia talas det om att analysera en aktuell eller historisk händelse, i svenska talas det om texters betydelse och i samhällskunskap talas det om sanningshalten i dagstidningar och i politik. Lärarstudenterna har utvecklat sina kunskaper i att undervisa i informationssökning utifrån de ämnen de undervisar i (ibid. s. 119ff).

Som tidigare beskrivits i resultatet går källkritisk granskning som en röd tråd genom lärarstudenternas berättelser om sina kunskaper i informationssökning. Alla de intervjuade betonar värdet av källkritisk granskning. Men alla är inte lika säkra på hur de ska gå tillväga, varken för egen del eller för undervisning till sina framtida skolelever.

Av lärarstudenternas responser att döma diskuteras den källkritiska hållningen både inom den formella utbildningen men också indirekt och informellt i utbildningen. Några av dem har med sig den källkritiska förhållningen genom sina tidigare erfarenheter och bakgrund. Nästan alla lärarstudenterna ser också källkritisk granskning och självständigt tänkande som en så pass viktig bit, att de vill bygga stora delar av sin framtida undervisning på att försöka förmedla det till sina elever, även om några av dem upplever sig sakna verktyg och metoder för ändamålet.

6.1.3 Hur lärarstudenter bearbetar och använder information för egen del

När lärarstudenterna ställdes inför denna fråga hänvisar de flesta av dem till de uppsatser (B och C) de har gjort under sin utbildning. Alla lärarstudenter beskriver att de samlar mycket information, först och främst genom böcker, men också artiklar och andra källor som förhoppningsvis innehåller den information de behöver. Sedan läser de, de speciella kapitel eller sidor som handlar om det ämnet som avses.

Därefter strukturerar de upp det på olika sätt, vilket kan variera beroende på vem som gör det eller vad som avses. De försöker alla skapa en bild eller en förståelse över ämnet, för att sedan formulera om det, göra det till sitt eget. De skriver ned stödord och citat och samlar dem på olika sätt. Detta ger också uttryck för en traditionell praktik för uppsatsskrivande som utvecklats inom den högre utbildningen (Säljö 2000a s. 119ff; 2000b s. 128).

B(sv/psy): Jag tittar i innehållsförteckningen och sällar och tar ut de kapitlena som är intressanta. Om det är mina böcker så brukar jag sätta små mini post-it lappar i olika färger och stryker under mycket i böckerna. Ibland kan jag skriva om det om det är lånade böcker. Jag skriver av vissa bitar och lägger in i datorn och så kan man kommentera det själv med mina egna tankar.

Vetskapen om att man inte kan kopiera texter direkt av från någon annan är genomgående tydligt hos alla lärarstudenterna.

E(sv/eng): Jag läser igenom det, antingen så formulerar jag om det eller så plockar jag citat ibland, för och styrka det. Man får ju inte lov att sno det, det ska ju inte vara mer än tre ord max annars måste man citera. Sen är det viktiga om man skriver om nånting vad det handlar om, en viss bit, ett visst kapitel så är det fortfarande viktigt att man hänvisar till källan, det är det viktigaste egentligen så dom inte tror att man har snott det, eller hänvisa till källan. Har du skrivit nånting om nånting så ska det stå att det är Kvale 1990.

Just käll- och sidhänvisning är det endast E(sv/eng) som beskriver, trots det genomgående källkritiska förhållningssätt som framkom. Men avsaknaden av detta kan också bero på att frågan inte heller ställdes så tydligt. E(sv/eng):s citat tyder också på att han tekniskt sett vet hur en uppsats bearbetas och framställs, men att informationsanvändningen skulle kunna innebära en större förståelse för ett problem eller möjligheten att lära sig något nytt, framkommer inte.

Bearbetning och användning av information innebär inga större svårigheter för lärarstudenterna, enligt dem själva. En del av dem kan uppleva en viss osäkerhet vid början av sitt uppsatsskrivande, men de är också medvetna om att det är en övergående fas. Några av dem menar att det bara är att söka mer information, även om det också visserligen kan kännas snårigt ibland. Flera av lärarstudenterna tycker sig vara väl förtrogna med hur själva bearbetningen ska gå till.

För att bearbeta och använda information behöver elever träna sig i och även reflektera över innehållet för att förstå det och utveckla det, vilket inte alltid sker i skolan, vilket också betyder att kunskaper utvärderas som inte är tillräckligt utvecklade (Enochsson 2006 s. 9). En koppling kan göras till att lärarstudenterna på lärarhögskolan inte alltid får möjlighet att

reflektera över innehåll från t ex praktiken ute i skolor, under handledande former i sin utbildning, där läraren skulle kunna vara ett medierande verktyg (Säljö 2000a s. 22; 2000b s. 76).

C(sh/gy): Ja, men det är ju också så här... för loggbok om vad du har gjort... Det blir aldrig återknutet så, dom släpper det där bara.

De har alltså inte automatiskt med sig former för eller referenser för hur detta skulle kunna ske när de sen ska undervisa sina elever i skolan. *F(sv/eng)* med svenska och engelska som huvudämne har blivit medveten om skolelevs bearbetning av information på ett annat sätt, genom att relatera till sina egna barn.

F(sv/eng): Man kan svara på det om jag tittar på min son, som då går på första året på gymnasiet. Han gör så här att han plockar också mycket ifrån Internet. Jag har ju sagt till honom att du måste ha andra källor. Men jag tror dom är dåliga på det. Dom är rätt kassa på det här med att sortera information och framförallt att göra om den till att göra om den till sin egen text.

I och med att *F(sv/eng)* har sett hur hennes son har gjort har hon utvecklat en förståelse för hur elever kan göra och försökt handla utifrån det. Dessvärre uttrycker hon inga tydliga strategier eller egentliga praktiska metoder för hur undervisning skulle kunna ske. Bearbetning och användning av information är det sista steget i informationssökningsprocessen. Beroende på hur de andra stegen (att söka, finna och källkritiskt granska) har genomförts ger det avtryck i den bearbetade informationen. Forskning visar att det just är återkoppling till skolelevs arbete, som är en förutsättning för deras lärande (Alexandersson & Limberg 2009 s. 100).

Samtidigt visar annan forskning att det många gånger bara är skolelevs bearbetade information som bedöms (Limberg & Folkesson 2006 s. 109). Denna komplexa bild kan tyda på ett glapp mellan högskolans undervisning till lärarstudenterna och lärarnas undervisning till skoleleverna. *B(sv/psy)* uttrycker att: "...men det står inte i betygskriterierna", med det menar hon att enligt betygskriterierna på grundskolan är det bara den bearbetade informationen som ska bedömas (ibid. s. 109), men att man får se till hela processen beroende på resultat och individ. *F(sv/eng)* beskriver ännu tydligare att det är hela processen som bedöms i elevens resultat. Samtidigt uttrycker båda att de saknar verktyg och stöd för undervisning och hur de ska förhålla sig till skolelevs bearbetning av information. Ett sätt att förhålla sig till skolelevs bearbetade information uttrycks av *C(sh/gy)* på följande sätt:

C(sh/gy): Jag säger att det finns inget rätt svar här, när man säger så här vad tycker du? och säger inte "ja det var bra" då kan dom bli så, jamen vad är rätt svar då", jamen det finns inget, jamen vad tycker ni? Då blir det nånstans aaahh, dom vill ha nånstans som i matematik, det ska va ett svar.

C(sh/gy) upplever sig ha metoder för hur han ska bemöta skolelevs olika sätt att ge svar utifrån bearbetad information, genom att få dem att fundera ett varv till. Andra lärarstudenter tänker sig att stödja sina framtida skolelever i bearbetning av återvunnen information på olika sätt som är kopplade till sina ämnen, vilket tyder på ett sociokulturellt förhållningssätt (Säljö 2000 s. 119ff). *E(sv/eng)* som har svenska som huvudämne menar att ordkunskap är viktigt för att förstå en texts innehåll och att träna textskrivning är viktigt för detta ändamål. *A(sh/hi)* som har historia som huvudämne menar att eleverna ska formulera egna frågeställningar till

texter de läser som manar till analys och reflektion. C(sh/gy) med samhällskunskap som huvudämne menar att muntliga framställningar gör att eleverna anstränger sig mer och fuskar mindre. Bearbetning och användning integreras på olika sätt i de olika ämnesundervisningarna (Sundin 2005 s. 155; Dysthe 2003 s. 43).

Bearbetning och användning av information är bara något som de lärarstuderande förutsätts kunna och verkar ingå i den informationspraktik som finns på högskolan (Sundin 2003). Högskolelärarna medierar hur information ska sökas och granskas genom de praktiker som de upprätthåller och rekommenderar för i huvudsak skrivandet av uppsatser (Säljö 2000 s. 76).

6.1.4 Informationspraktiker

Att lärarstudenternas beskrivningar av informationssökning ser ut som den gör, kan tillskrivas högskoleutbildningens och dess lärares informationspraktiker. Informationspraktiker uttrycker och beskriver ett gemensamt synsätt för hur informationssökning går till (Sundin 2003) bland t ex lärarstudenter i en utbildningspraktik. Det framträder bland lärarstudenterna ett tydligt och specifikt sätt att söka och granska information på, där betoningen på källkritisk granskning verkar handla mest om att acceptera lärarnas rekommendationer.

Lärarstudenterna söker information på ett traditionellt sätt, först och främst genom böcker, även om några av dem nämner artiklar beroende på vilket ämne som avses. Lärarstudenternas lärare står i fokus med anledning av vilken litteratur som ska läsas och vilka författare som ska refereras till. Detta tydliggörs av en lärarstudent:

B(sv/psy): ...och de gick igenom lite vilken typ av böcker de ville att vi skulle använda i uppsatsen och de vi inte skulle använda oss av, som samlingsböcker i psykologi, som oftast är kurslitteratur. De ville de inte att vi skulle ha. Om vi valde en teori så skulle den vara skriven av författaren själv. Där har vi fått lite grand. Jag tycker väldigt synd om de som inte har läst psykologi. De är väldigt hårda, när man ska skriva uppsats där. Man ska följa en viss mall. Det är väldigt strukturerat, väldigt hårt skrivet för det är av en lång tradition.

Detta är den tydligaste beskrivningen av traditionell informationssökning som uttrycks av en lärarstudent, men det inte den enda, vilket har beskrivits tidigare. Några av lärarstudenterna uttrycker också en tydlig struktur när de talar om sin undervisning i informationssökning till grundskoleelever. Där böcker framhålls, eftersom de menar att Internet utgör en osäker källa som grundskoleeleverna inte klarar av att hantera för sitt skolarbete, vilket enligt resultatet är en informationspraktik som även lärarhögskolan ställer sig bakom.

6.1.5 Sammanfattning

Utmärkande för att söka och finna information är att lärarstudenterna föredrar böcker framför Internet, fler källor och ”säkra sidor” på Internet. Kunskapen och erfarenheten över hur man söker på Internet genom olika sökmotorer, olika databaser och bibliotekskataloger varierar och sökningarna uttrycks som ganska generella oberoende om det är en specifik sökmotor eller om det är en specifik databas som används. Trots att vissa uttrycker att det är lätt med informationssökningar på Internet, så är det flera som verkar lite osäkra och vilsna. Inte ens de som har gått på en användarundervisning känner sig riktigt hemma i världen som utgörs av Internet när det gäller deras studier.

Det som tydligast framkommer i intervjuerna med avseende på informationssökning är källkritisk granskning. Detta moment är det absolut viktigaste för flertalet av lärarstudenterna, både för egen del och för sin undervisning till skoleleverna. De menar att källorna måste vara trovärdiga för att de ska kunna lita på innehållet. Samtidigt menar några lärarstudenter att de inte får, på något tydligt uttalat sätt, verktyg eller metoder för hur undervisning skulle kunna ske i källkritisk granskning utöver de metoder som har medierats till dem via lärare på en oreflekterad nivå. Lärarstudenternas förhållning till kritisk granskning kan kopplas till begreppet kognitiv auktoritet (Wilson 1983 s. 13ff) även om de inte kände till själva uttrycket. Medvetenheten om att söka andrahandsinformation av författare som tillskrevs högre status var genomgående. Det är en ganska onyanserad bild av Internet som informationskälla som framträder hos lärarstudenterna, speciellt när de kopplar fenomenet till källkritik och skolelever.

Lärarstudenternas beskrivningar av att bearbeta och använda återvunnen information är ganska samstämmiga. De läser böcker, möjligen någon artikel, samlar citat och sammanställer det material de behöver. Därefter transkriberar de informationen och gör det till sitt eget. Det som brister för några av de lärarstuderande är när det handlar om undervisning av bearbetning och användning av information till sina framtida skolelever. De ser informationssökning som en process som innefattar olika steg och att bedömning bör göras utifrån alla stegen, men de upplever sig sakna verktyg för och stöd till elever i bearbetning och användning av information. Andra lärarstudenter uttrycker att de interagerar bearbetning och användning av information i sitt ämne, i sin undervisning till sina framtida elever.

Informationspraktiken på högskolan utgörs av en traditionell praktik, där framförallt böcker används. Tilltron till Internet i skolsammanhang är i det närmaste obefintlig och undervisningen verkar inte ha förändrats mycket trots forskning och utveckling.

7 DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att diskutera resultatet utifrån litteraturen som beskrivits tidigare. Jag gör en diskussion utifrån frågeställningarna som beskrivits i syftet, där svaren bygger på empirin från de två första frågeställningarna, och där diskussionen i den tredje frågeställningen är av mer teoretisk karaktär.

7.1 Hur söker lärarstudenterna information för egen del?

Övergripande kan sägas, att lärarstudenterna är bekanta med informationsökningsprocessen. De läser böcker, samlar och granskar material och bearbetar sedan om det till en egen text. Trots detta tyder lärarstudenternas svar på att olika problem kan uppstå i informationsökningens olika delar, vilket beskrivs i detta kapitel.

I likhet med Hansson och Rimstens undersökning utnyttjas högskolans användarundervisning inte till fullo, bl a av att lärarstudenterna i början av sin utbildning upplever sig ha mycket annat som ska göras (2005 s.105f). Ändå uttrycker några av lärarstudenterna i denna undersökning att mer kunskap behövs för informationsökning på Internet, att kunskapen om IKT är bristfällig bland dem, vilket också synliggörs i en annan undersökning (Karlsson 2001). Det är ju också något som tas upp i högskolelagen, att studenten ska behärska informationsteknik i sitt kunskapsökande och lärande (Högskolelag 1992; Högskoleförordning 1993).

Beroende på vilken bakgrund handledare och högskolelärare har, vilket perspektiv lärarutbildningen hade när de utbildades, ett behaviouristiskt eller ett konstruktivistiskt, vilkas synsätt på lärande skiljer sig från ett sociokulturellt perspektiv, vilket intresse de har för IKT, är kunskapen bland handledare och högskolelärare väldigt olika. Detta kan också ge avtryck i lärarstudenternas sätt att förhålla sig till informationsökning och IKT, trots rådande styrdokument (Högskolelag 1992; Högskoleförordning 1993).

I analys- och resultatdelen framkommer lärarstudenters motvilja eller barriär till användning av Internet, speciellt i samband med skolelevers informationsökning, vilket också beskrivs av Merchant och Hepworth (2002). Anledningar kan vara de olika paradigmen för undervisning som beskrivs i forskningen, ett kunskapsparadigm – som länge varit rådande, till det nya informationsparadigm – som bl a syns i styrdokumentet (Limberg & Folkesson 2006 s. 125; Chaib & Orfali 2000 s. 37ff). Handledare och lärare har inte hunnit med i utvecklingen, vilket några av lärarstudenterna ger uttryck för. Detta kan bero på att fortlöpande utbildning inte har skett för lärare, vilket tidigare forskning visar att det faktiskt finns behov av (Merchant & Hepworth 2002; Chaib & Orfali 2000 s.37ff). Det kan tyckas vara anmärkningsvärt då forskning inom IKT bedrivits i flera år (Alexandersson & Limberg 2009 s. 88f), dessutom förväntas IKT vara en integrerad del på utbildningsväsendets alla olika nivåer (Lundh & Sundin 2006 s. 5).

Alla lärarstudenter är medvetna om att det inte går att klippa text rakt av från någon annan för att sedan klistra in i sin egen uppsats, i så fall krävs citat. Just detta förfarande har tidigare forskning visat precis motsatsen på bland speciellt yngre, men även äldre elever (Alexandersson & Limberg 2007 s.98f). Det finns alltså en medvetenhet bland lärarstudenterna om detta, vilket är viktigt när de själva kommer ut för att arbeta som lärare.

Det är en ganska komplex bild som synliggörs i resultatet gällande informationsökning och IKT, vilket tidigare forskning också visar på. Det finns heller inga heltäckande eller tydliga svar.

7.2 Hur förhåller sig lärarstudenterna till kognitiva auktoriteter och källkritisk granskning?

Att källkritiskt granska den information som återvinns är det moment i informationssökningen som är allra viktigast för alla lärarstudenterna. Samtliga menar att böcker är det mest trovärdiga materialet att hämta information ur. Lärarstudenterna är medvetna om betydelsen av "kognitiv auktoritet" i litteraturen, men att högskoleläraren och handledaren också utgjorde en "kognitiv auktoritet" var en mer omedveten hållning. Några av lärarstudenterna menar att de får utbildning i hur man källkritiskt granskar information och att de diskuterar sinsemellan. Samtidigt menar en annan lärarstudent att de överhuvudtaget inte diskuterar t ex källkritik med varandra på utbildningen och att lärarna inte heller uttrycker stöd eller möjliggör reflektion för deras informationssökning. Denna upplevelse strider mot de mål som delar av styrdokumentet innehåller, där det uttrycks att studenter ska ges möjlighet att reflektera över funnen information och ges möjlighet att kommunicera med andra (Högskolelag 1992; högskoleförordning 1993).

Lärarstudenternas upplevelser av källkritisk granskning i undervisningen skiljer sig ifrån varandra. Vad detta beror på kan jag bara spekulera i, möjligen kan urvalet av informanter ha betydelse, högskolan som en institutionell miljö, kan också ha betydelse, där alla inte har förmåga att binda samman praktik och teori (Säljö 2000a s. 155f ; 2000b s. 207). Det kan också vara så att det saknas tydliga former för undervisning i källkritisk granskning i utbildningen. Hansson och Rimsten menar att många högskolelärare inte heller ger handledning i informationssökning utan endast ger feedback på ämnesinnehållet (2005 s. 106), vilket några av lärarstudenterna också beskriver.

En lärarstudent uttryckte att eleverna, från den verksamhetsförlagda praktiken, gärna vill ha ett rätt svar som i matematiken annars kände eleverna sig ofta osäkra, vilket forskning också visar på (Limberg et al. 2002 s. 81f). Han hade samhällskunskap som undervisningsämne och hanterade problemet genom att "bolla" tillbaka frågan till eleven för att få dem att tänka efter ytterligare, vilket påvisar en medvetenhet inför problemet. Detta skiljer sig emot vad som beskrivs i en del tidigare litteratur och forskning, där en del lärare vill att elever ska lämna ett antal förutbestämda faktakunskaper, vilket i sin tur ger fördelar till eleven (Marton & Carlgren 2000 s. 67). Här kan man också fundera kring det faktum att lärarstudenterna, i sin yrkesroll, en dag kommer att ha makt att godkänna eller icke godkänna en skolelev, vilket gör dem till kognitiva auktoriteter för sina skolelever (Wilson 1983 s. 10).

7.3 Vad kan lärarstudenternas syn på informationssökning innebära för deras framtida yrkesroll?

Under denna rubrik kommer jag att knyta ihop alla aspekter som hittills har tagits upp i denna uppsats. Som jag nämnde inledningsvis är det informationskompetens bland skolelever som jag tyckte var intressant att studera och hur det kommer sig att det finns brister där. För att göra en återkoppling till delar av bakgrund och tidigare forskning som beskrivs i denna uppsats, för jag med hjälp av empirin från de första två frågeställningarna, ett teoretiskt resonemang, som svar på denna sista frågeställning. Där jag berör inte bara lärarstudenternas egen informationssökning utan även kopplingen till framtida skolelevers informationssökning.

Resultatet ger en bild av en ganska traditionell undervisning på högskolan, vilket också Säljö beskriver i läroprocesser i en institutionell miljö (2000 s. 155). Där uttrycks envägskommunikationer i form av föreläsningar och kommunikation i form av att läsa, tala och skriva (ibid. s. 155). Studenterna undervisas mot en verklighet som de egentligen inte känner till, utan endast är på väg emot. Detta ställer höga krav på de högskolelärare som undervisar dem, där det är en fördel att ha en verklighetsförankring såväl i studiepraktiken som i den framtida yrkespraktiken (Pilerot 2007 s. 7). I några av lärarstudenternas svar uttrycks att så inte är fallet. Trots att de är i slutet av sin utbildning känner några av lärarstudenterna sig fortfarande osäkra i vissa moment inför yrkespraktiken och menar att de inte har fått svar från lärarna t ex gällande den källkritiska granskningen. Vilket kan innebära att det påverkar deras undervisning i informationssökning i en framtida yrkesroll.

I Lundhs magisteruppsats beskrivs det att nyutbildade lärare söker information på ett annat sätt i sin yrkespraktik jämfört med studiepraktiken (2005). Hon menar att rådande kognitiva auktoriteter på en skola får betydelse för den nyutbildade lärarens informationssökning (ibid.). I yrkespraktiken blir informationssökningen mer reaktiv och informationen söks istället från mer personlig kunskap och av kollegor, vilken inte har lika hög vetenskaplig relevans (ibid.). Med tanke på att några av lärarstudenterna upplevde osäkerhet och otrygghet i vissa delar av informationssökningen finns det risk att förhållandena blir detsamma för dem när de kommer ut i yrkespraktiken. Äldre kollegor kan bli kognitiva auktoriteter (Wilson 1983 s. 10) och beroende på vilken kunskapssyn dessa har kan det påverka en nyutbildad lärare. En äldre kollega som själv är utbildad när det rådde antingen en behavioristisk eller en konstruktivistisk kunskapssyn förmedlar kanske en helt en annan bild till en nyutbildad lärare än vad dagens utbildning gör.

Frågan är om det behövs mer undervisning i informationssökning för att kunna möta upp skolelevens styrdokument (Lpo 94), om kraven på kunskap i informationsteknik. Ska det i så fall ske i anslutning till det aktuella ämnet, d v s situerat, vilket verkade positivt för en lärarstudent och skulle det göra skillnad om det utvecklades en didaktik för undervisning i informationssökning i varje ämne. I resultatet och i annan forskning (Chaib & Orfali 2000 s. 37ff) framkommer att lärarna ute på grundskolorna är dåliga på att söka information, speciellt i IKT. Enligt en lärarstudent förväntar sig handledarna på grundskolan att lärarstudenterna har med sig kunskap om informationssökning från högskolan. Med tanke på denna upplevelse kan man fundera över hur informationssökning och informationsteknik kommer skoleleverna till del. Om lärarstudenterna inte tillgodogör sig användarundervisningen, var skaffar de sig i så fall kunskap i IKT. Man kan också fundera över hur samarbete, kommunikation och kontakt sker mellan högskola, högskolelärare och handledare.

En av lärarstudenterna talar om att skolelevens känsla för källkritik saknas, vilket i grunden kanske handlar om att de saknar undervisning i informationssökning. Detta kan relateras till Vygotskijs tankar, där han menar att både den kognitiva processen och den sociala miljön är viktiga att förena för att nå kunskap (Talja et al. 2004 s. 85). Viktigt är att den sociala miljön, t ex skolan, erbjuder de metoder som behövs för att berika skoleleven. Dessvärre lyckas den inte riktigt med detta, då alla lärarstudenterna inte är helt på det klara med hur de ska gå tillväga. Frågan är om de hinner skaffa mer kunskap härvid inför sin framtida yrkesroll.

Trots sina upplevelser av brister i undervisningen i samhällskunskap är det en lärarstudent som tydlig uttryckt sin utveckling av kunskap i att undervisa i informationssökning. I sin undervisning av att söka, finna, källkritiskt granska och använda information hänvisar han ofta till sitt politiska intresse och använder sig av den bakgrunden för att nå ut till eleverna,

både med praktiska övningar och för att förklara skeenden. Han relaterar till den verklighet han känner till och anpassar den till en annan verklighet (Säljö 2000 s.119f ; Lloyd 2008 s. 9f). I vissa fall verkar det som beroende på vilken bakgrund en del lärarstudenter har, så påverkar det deras sätt att förhålla sig till undervisning i informationssökning. Det kan också vara en förklaring till varför lärarstudenterna har så olika upplevelser av utbildningen gällande t ex källkritisk granskning.

Några av lärarstudenterna menar att skolelevers informationssökning sker främst på datorn, vilket lärarstudenterna inte är helt tillfreds med, eftersom de tycker att klippa och klistra-förfarandet av texter ökar. En del lärarstudenter säger sig kunna kontrollera kopieringsproblematiken genom att söka på delar av elevens text i en sökmotor eller/och känna varje elevs förmåga och därigenom se rimligheten i om eleven är författare till texten. Medan en annan lärarstudent kände osäkerhet inför detta och uttryckte att det kunde bero på åldern och hade inga handfasta idéer om hur undervisning kunde ske. Hon menade dessutom att hennes handledare under praktiken inte heller hade någon tydlig undervisning för detta.

Ett annat problem är att studenterna som sällan ställer sin bedömningsförmåga på prov inför Internet i sin utbildning, inte heller får former med sig för att förmedla detta till skoleleverna. Dessa kanske aldrig får lära sig att göra bedömningar själva på Internet, eftersom de tillhandahålls ”säkra” webbsidor, böcker och texter. Återigen återkommer upplevelse av brister i didaktiken bland både undervisning från högskolan och bland handledare, vilket också forskningen pekar på (Merchant & Hepworth 2002; Chaib & Orfali 2000 s. 37ff; Limberg & Folkesson 2006 s. 125; Limberg et al. 2002 s. 167; Säljö 2000 s. 49-58).

Med tanke på den forskning och utveckling som har skett inom IKT de senaste tio åren, framförallt ur elevperspektivet (Alexandersson & Limberg 2009 s. 88f), kan det tyckas vara förvånande att motviljan till Internet är så stor och att det verkar saknas metoder för användning och undervisning. För att ta tillvara skolelevers intresse för IKT och för målen i styrdokumentet (Lpo 94), borde undervisningen på högskolan möta upp detta bättre. Lärarstudenterna uttrycker elevernas informationssökning på samma sätt som sin egen, vilket är högskolans rådande informationspraktiker. De undervisar på samma sätt som de själva har blivit undervisade, vilket inte är direkt applicerbart på skoleleverna (Limberg & Sundin 2006), eftersom det är en annan kontext. Detta kan innebära att lärarstudenterna får svårt att hantera grundskoleelevernas informationssökning. Frågan är hur lärarstudenterna förväntas lösa sin undervisning till skolelever. Om informationssökning inte heller har lyfts fram som något lärarstudenterna bör veta något särskilt om, innebär det då att lärarstudenterna kommer att bemöta skoleleverna likadant i sin framtida yrkesroll.

Lärarstudenterna beskriver lite olika syn på informationssökning, både beroende på vilka ämnen de läser, men också beroende på hur de har upplevt undervisningen på lärarhögskolan. Med hjälp av det empiriska materialet och bakgrundsmaterialet har jag fört ett teoretiskt resonemang om vad synen på informationssökning kan innebära för deras framtida yrkesroll.

7.4 Metoddiskussion

Här kommer jag att resonera om hur metoden fungerade för denna undersökning. När jag valde informanter gjordes det med utgångspunkten att alla lärarstudenter i en avgångsklass, oberoende ämne, skulle kunna delta. Tanken var att såväl samhällsvetenskapliga, språkliga som naturvetenskapliga ämnen skulle kunna ingå, vilket också hade berikat undersökningen. Dessvärre kom inga naturvetare med och frågan är varför.

En anledning kan vara att brevet med förfrågan (bilaga 1) inte tilltalade lärarstudenterna med dessa ämnen.

Ett par svar jag fick när jag ringde runt var dessutom att de inte förstod vad det hela handlade om, vilket i och för sig förklarade varför de inte ville delta. Möjligen tyckte de inte heller att det i brevets innehåll framgick tydligt vad som avsågs eller så förknippas inte begreppet informationssökning med vissa ämnen. Samtidigt kan jag konstatera att de språkliga och samhällsvetenskapliga ämnena var överrepresenterade hos de 37 personerna som fick en förfrågan. Däremot kom en lärarstudent med som hade gymnastik i sin ämneskombination, vilket påverkade resultatet. Han hänvisade ofta till de didaktiska inslag som gavs i ämnet gymnastik, vilka han jämförde med det mer teoretiska ämnet samhällskunskap.

Att använda en intervjustudie som metod anser jag vara den bästa metoden för detta ändamål. I intervjun kunde jag ställa direkta frågor som jag vill ha svar på, jag kunde också förtydliga eller förändra frågan om det behövdes. Intervjutillfällena tog mellan 35-60 minuter, där jag upplevde att 60 minuter var för lång tid. Kvaliteten på intervjuinnehållet blev inte heller bättre i jämförelse med de intervjuer som tog kortare tid. I någon av intervjuerna upplevde jag också en viss forskningseffekt, dvs att jag försågs med svar som den lärarstuderande trodde att jag ville ha. Det är också möjligt att jag har påverkat intervjuerna med stickord i försök att föra samtalen framåt och att missförstånd kan ha skett.

I en del svar har någon lärarstudent haft svårt att skilja sitt ämnes didaktik ifrån informationssökningens didaktik i ämnet. Det har i och för sig visat på brist och frånvaro av undervisning i didaktik överhuvudtaget, vilket har påpekats från fler håll. Jag tycker ändå att jag har fått svar på de frågor som avsågs och att förståelsen mellan mig och den lärarstuderande i de flesta fall har varit ömsesidig. Men frågorna i intervjuformuläret (bilaga 2) skulle kunna revideras och kortas ner.

7.5 Teoridiskussion

Resultatet av intervjuerna har från början legat närmre empirin än teorin, med tanke på strukturen. Det är de olika temana som växt fram ur materialet som utgör strukturen i uppsatsen, vilka utgår från bakgrundsmaterialet. Däremot har analysen av resultatet synliggjort flera infallsvinklar, som jag har kunnat tolka och ifrågasätta med hjälp av teorin, vilket har skett fortlöpande i analys- och resultatdelen. Det är framförallt i resultatets två första delar, att söka och finna information och att källkritiskt granska information, som teorin står i fokus. Resultatets andra del, att källkritiskt granska information, kan även kopplas ihop med syftets andra frågeställning, hur lärarstudenter förhåller sig till källkritisk granskning och kognitiva auktoriteter. Den kognitiva auktoriteten finns även med som en teoretisk utgångspunkt, vilket lägger extra fokus på teorin. Delvis får också den tredje forskningsfrågan svar genom analysen utifrån hur lärarstudenterna talar om att undervisa i informationssökning. Men alla fyra teoretiska begrepp kan ha betydelse för lärarstudenternas framtida yrkesroll

Av intervjuerna framgår att högskolan bedriver lärande och utbildning på ett ganska traditionellt sätt och att lärarstudenterna följer det mönstret i sin egen kunskapsbildning. Detta invanda förfarande beskrivs i ett sociokulturellt perspektiv som ”informationspraktiker”, vilket jag också beskrivs i analys- och resultatdelen. Kunskapsbildning sker på ett invariant och traditionellt sätt och kanske också på ett omedvetet sätt. Det är också en typ av lärande som sällan ifrågasätts. Lärarstudenterna gör som lärarna rekommenderar och söker t ex helst information ur böcker framför Internet som de är skeptiska till i utbildningssammanhang.

I resultatet synliggörs medvetenheten om kognitiva auktoriteter i litteraturen. De använder sig av sk chaining (Ellis 1989 s. 183), vilket visar på olika status av källor. Däremot verkar lärarstudenterna omedvetna om att lärarna på högskolan och handledarna på grundskolorna också kan vara "kognitiva auktoriteter". Men lärarstudenterna utgår ändå från högskolelärares direktiv, både för att de respekterar läraren för det hon/han säger, men också för att det är läraren som betygsätter och godkänner lärarstudenten.

Med hjälp av ett sociokulturellt perspektiv har jag också funnit några exempel på medierande verktyg som lärarstudenterna både använt sig av eller framförallt inte använt sig av i sin utbildning, vilket kan beskrivas som positiv eller negativ mediering. Ett exempel är Internet som hade kunnat fungera som ett hjälpmedel i informationssökning, om lärarstudenterna hade haft instruktioner eller former för hur de skulle hantera det. När så inte sker kan det beskrivas som negativ mediering. Lärarna på högskolan, handledarna på grundskolorna och högskolebibliotekarierna är också medierande verktyg i betydelsen av att påvisa vilka olika riktningar och möjligheter som finns för informationssökning.

Lärarstudenterna i denna undersökning läser nästan uteslutande språk och samhällsorienterade ämnen och de kopplar informationssökning till sina ämnen. Detta är en hållning som utgår från ett sociokulturellt perspektiv där lärandet är situerat. Däremot verkar användarundervisningen på högskolebiblioteket vara generell, i alla fall vid det första tillfället, vilket inte är en sociokulturell hållning. Detta kan också vara en anledning till att flera av de lärarstuderande inte gick på den andra användarundervisningen. Endast en av lärarstudenterna deltog i den andra användarundervisningen vilken verkade mer situerad till hennes ämne.

Ett sociokulturellt perspektiv beskriver informationssökning som situerat och kontextberoende. För lärarstudenternas del betyder det att deras egen informationssökning innefattas i en kontext, men att undervisning i informationssökning till framtida elever utgörs av en annan kontext. Av intervjuerna framkommer att lärarstudenterna inte alltid upplever stöd från högskolan för undervisning i informationssökning till skoleleverna. Å andra sidan, enligt ett sociokulturellt perspektiv, är det möjligt att genom en erfarenhet från en kontext utveckla en ny kunskap i en annan kontext. Samtidigt menar några av de lärarstuderande att samtal och diskussioner förs, både officiellt och inofficiellt, om undervisning och didaktik, med studiekollegor, lärare och handledare, vilket är utvecklande ur ett sociokulturellt perspektiv.

Om undersökningen hade bestått av sex andra lärarstudenter är det möjligt att resultat och diskussion hade sett annorlunda ut. Om undersökningen hade utförts på en annan högskola kunde det också ha förändrat resultat och diskussion. Om undersökningen hade involverat bibliotekarier, handledare och högskolelärare hade det kanske också gett ett annat resultat och en annan diskussion. Men det är dessa sex enskilda lärarstudenters upplevelser av informationssökning, dess didaktik och IKT i utbildningen, vars svar denna undersökning bygger på. Det går inte att dra några generella slutsatser av deras upplevelser, däremot ger det en insikt och djupare förståelse av informationssökning i relation till användare, vilket är relevant för utvecklingen av kunskap om informationssökning.

7.6 Fortsatt forskning

I denna uppsats framgick det, i avsnittet om tidigare forskning, att grundskoleelever hade problem med informationssökningsprocessen och IKT, och att tillräcklig undervisning för

detta saknades i vissa fall. Mot denna bakgrund genomfördes föreliggande undersökning om lärarstudenter på en lärarhögskola och deras informationssökning i syfte att belysa lärarstudenters kognitiva auktoriteter och vad synen på informationssökning kan innebära för deras framtida yrkesroll. Resultatet visar att för lärarstudenterna i denna studie är didaktiken av informationssökning på lärarutbildningen inte särskilt utvecklad och att lärarstudenterna efterlyser undervisning för detta.

Fortsatt forskning med samma tema som denna undersökning utgörs av, med ett förändrat urval av informanter, hade kunnat ge en bredare bild av företeelsen. Lärarutbildningen förändras även över tid och didaktiken utvecklas för undervisning i olika ämnen. Framtida forskning hade kunnat belysa och jämföra lärarstudenters upplevelser av sina kunskaper i informationssökning utifrån det perspektivet.

8 SAMMANFATTNING

Syftet med denna Magisteruppsats är att bidra till en ökad förståelse av dels lärarstudenters informationsökning för egen del, dels hur lärarstudenter förhåller sig till kognitiva auktoriteter och källkritisk granskning och dels vad lärarstudenternas syn på informationssökning kan innebära för deras framtida yrkesroll. Dessa olika frågeställningar framkom med anledning av hur jag uppfattade grundskoleelevers informationssökning i en mindre undersökning som jag gjorde under min utbildning i Biblioteks- och informationsvetenskap på Borås högskola. Grundskoleeleverna hade problem med att källkritiskt granska och bearbeta och använda information, speciellt på Internet. Det förekom inte heller någon specifik IKT (informations- och kommunikationsteknologi)-undervisning av läraren. Med tanke på det höga informationsflöde som finns i dagens samhälle, ställer det krav på färdigheter i informationskompetens inom olika område, vilket borde komma skolelever till del.

Även om det var hos grundskoleeleverna som jag uppfattade brister i informationssökning, har jag ändå avgränsat mig mot deras egen uppfattning och beskrivning av informationssökningsprocessen. Istället har jag inriktat mig mot lärarstudenters beskrivningar av informationssökning, både för deras egen del, men också för hur de ser på undervisning i informationssökning till deras framtida elever. Anledningen var att jag hade funderingar om lärarhögskolans undervisning i informationssökning var kopplat till grundskoleelevernas brister i informationssökning. Jag har också avgränsat mig till lärarstudenter som utbildar sig till lärare för årskurs 6-9.

Studien utgår från ett användarperspektiv, där informationssökningen sker i en utbildningskontext d v s för en uppsats eller för en eller flera uppgifter i en utbildnings- eller skolmiljö. Jag använder mig också av informationsaktiviteterna att söka och finna information, att källkritiskt granska information och att bearbeta och använda information, vilket gäller för lärarstudenterna såväl som för deras framtida elever.

Det är tre styrdokument som lärarstudenterna har att förhålla sig till på lärarutbildningen, högskolelagen, högskoleförordningen och Lpo94 (som gäller för grundskolan). Alla tre ger mer eller mindre utförliga beskrivningar om informationssökningsaktiviteter och IKT för lärarstudenter och grundskoleelever.

Historiskt sett har skola och utbildning färgats av rådande samhällsparadigm, vilka fortfarande kan ge avtryck, beroende på när högskolelärare och handledare har gjort sina utbildningar. Ett behaviouristiskt synsätt menar att kunskap är kvantitativ och objektiv. Ett konstruktivistiskt synsätt betonar individens inre process för att förstå sin omvärld. Ett sociokulturellt perspektiv ser lärandet som deltagande i en social och kulturell praktik där språk och kommunikation är viktiga redskap i kunskapsutvecklingen, vilket är rådande för dagens skola och utbildning.

I tidigare forskning har det framkommit olika problem i samband med både lärares och lärarstudenters informationssökning, elevers informationssökning och lärares undervisning i informationssökning. Brister i IKT framhålls hos både lärare och elever, men också i didaktiken för informationssökning. Elever kan också ha olika problem i flera delar av informationssökningsaktiviteterna, vilket tidigare forskning ger olika skäl till.

I denna studie är det aspekter av ett sociokulturellt perspektiv tillsammans med begreppet kognitiv auktoritet som utgör det teoretiska ramverket och som används i analysen av det

empiriska materialet. Ett sociokulturellt perspektiv handlar om att informationssökning är situerad, d v s att information söks olika beroende på vilken kontext och vilket sammanhang som avses. Jag lägger också fokus på medierande verktyg som är ett slags förmedlande eller filter mellan människan och hennes omvärld och som hjälper henne att konstituera företeelser. Medierande verktyg kan var både intellektuella, t ex språket och fysiska, t ex datorer. Lärarstudenterna befinner sig i en utbildningskontext och beroende på vilket ämne hon läser utgör det en speciell kontext för informationssökning. Lärarstudenterna ska också förbereda sig för att undervisa skolelever i olika ämnen, vilket utgör en annan kontext. Även informationspraktiker är ett centralt begrepp i ett sociokulturellt perspektiv, vilket också används i analysen av det empiriska materialet.

Till ett sociokulturellt perspektiv kan koppling göras till kognitiva auktoriteter, vilket förknippas med källkritisk granskning. Kognitiv auktoritet innebär att både människor och texter kan tillskrivas en högre status beroende på vem som säger det eller hur texter framställs. Det kan vara en forskare men också en lärare, vilka lärarstudenterna måste förhålla sig till.

Denna studie är kvalitativ och genomförd med hjälp av semi-strukturerade intervjuer gjorda på sex lärarstudenter i slutet av sin lärarutbildning. Vid det tillfället hade de en verksamhetsförlagd praktik bakom sig och de flesta hade precis avslutat sin C-uppsats. Trots att alla lärarstudenter, oberoende ämne, fick en förfrågan per brev om intervjun var det bara ämneskombinationer i samhällskunskap, språk och gymnastik som kom med. Intervjuerna är strukturerade efter informationssökningsaktiviteterna, att söka och finna information, att källkritiskt granska information och att bearbeta och använda information, där även studiens frågeställningar kan innefattas. Efterhand som strukturen gjorts har också analysen av det empiriska materialet skett, där begreppen kontext, medierande verktyg, kognitiv auktoritet och informationspraktiker står i centrum.

Det som tydligast framkommer i undersökningen är dels lärarstudenternas förhållande till källkritisk granskning, vilket genomgående är en viktig del i informationssökningen för dem. Dels är det deras skepticism till Internet, både för egen del och för deras framtida elevers del. De var medvetna om kognitiva auktoriteter i litteraturen, men inte lika medvetna om högskolelärare och handledare som kognitiva auktoriteter. Kunskaperna i informationssökningens didaktik varierar bland lärarstudenterna, några av dem efterlyser undervisning eftersom de upplever sig sakna metoder för undervisning i informationssökning för deras framtida elever. Jämförelser kan göras till annan forskning som pekar på lärares förändrade informationssökningsvanor från studiepraktik till yrkespraktik.

En förändring har skett på synen på undervisning de senaste åren, trots detta råder det fortfarande föråldrade perspektiv och paradigmer av olika grad i flera skolor, även högskolans lärarutbildning upprätthåller en relativt traditionell praktik. Det faktum att lärarstudenterna har haft sina lärare och handledare både som medierande verktyg och att de har fungerat som kognitiva auktoriteter kan ha påverkat lärarstudenternas egen utveckling av informationskompetens, men också på deras syn av informationssökning för deras framtida yrkesroll. Förhoppningar får ändå göras om att grundskolelever i årskurs 6-9 får en adekvat och välanpassad undervisning i informationssökning i enlighet med gällande, uppsatta mål.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Intervju med A(sh/hi) genomfördes maj 2008.

Intervju med B(sv/psy) genomfördes maj 2008.

Intervju med C(sh/gy) genomfördes maj 2008.

Intervju med D(hi/eng) genomfördes juni 2008.

Intervju med E(sv/eng) genomfördes juni 2008.

Intervju med F(sv/eng) genomfördes juni 2008.

Tryckta källor och Litteratur

Alexandersson, Mikael (2000). *Lärande via informationsteknologi*. Göteborgs universitet: Högskoleverket.

Alexandersson, Mikael & Limberg, Louise (2003). *Lärande via skolbiblioteket*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Alexandersson, Mikael & Limberg, Louise (2007). *Textflytt och sökslump: Informationssökning via skolbibliotek*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Alexandersson, Mikael & Limberg, Louise (2009). Elevers ”forskning” via datorn: mantra, metod eller meningsfullt lärande? Ingår i Hedman, J & Lundh, A. (Red.). *INFORMATIONSKOMPETENSER: Om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker*. Stockholm: Carlsson.

Bruce, Christine (1997). *The seven faces of information literacy*. Blackwood: Auslib.

Chaib, M & Orfali, B (2000). *Social representation and communicative processes*. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation. Jönköping university press.

Dysthe, Olga (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Ellis, David (1989). A Behavioural Approach to Information Retrieval System Design. *Journal of Documentation*, vol. 45, no. 3, s. 171-212.

Enochsson, Ann-Britt (2006). *Internetsökningens didaktik*. Stockholm: Liber.

Evenshaug, Oddbjörn & Hallen, Dag (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Hansson, Birgitta & Rimsten Olle. (2005). ”Someone else’s job”. Måluppfyllelse av 1 kap. § 9 högskolelag avseende studenters informationskompetens. Örebro: Örebro

universitet, Universitetsbiblioteket.

Hensvold, Inger (2006). *Elevaktiva arbetsmodeller och lärande i grundskolan: En kunskapsöversikt*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Högskoleförordning: SFS 1993:100 (1993). Stockholm: Fritzes.

Högskolelag: SFS 1992:1434 (1992). Stockholm: Fritzes.

Karlsson, Mia (2001). *IKT i lärarutbildningen: ett sociokulturellt perspektiv på grundskolläroverstudenters uppfattning om sitt IKT-lärande under utbildningstiden*. Jönköping: Högskolan för lärarutbildning och kommunikation. Insikt.

Kuhlthau, Carol C (1993). *Seeking meaning: a process approach to library and information services*. Norwood: Ablex Corporation.

Limberg, Louise & Folkesson, Lena (2006). *Undervisning i informationssökning: Slutrapport från projektet Informationssökning, didaktik och lärande (IDOL)*. Göteborg: Valfrid. (Skrifter från Valfrid 31).

Limberg, Louise, Hultgren, Frances & Jarneving, Bo (2002). *Informationssökning och lärande: en forskningsöversikt*. Stockholm: Skolverket.

Limberg, Louise & Sundin, Olof (2006). Teaching information seeking: relating information literacy education to theories of information behaviour. *Information Research*, 12 (1), paper 280. Tillgänglig på <http://InformationR.net/ir/12-1/paper280.html>

Limberg, Louise, Sundin, Olof & Talja, Sanna (2009). Teoretiska perspektiv på informationskompetens. Ingår i Hedman, Jenny & Lundh, Anna. (Red.). *INFORMATIONSKOMPETENSER: Om lärande i informationspraktiker och informationssökning i lärandepraktiker*. Stockholm: Carlsson.

Lloyd, Annemaree (2006). Information literacy landscapes: An emerging picture. *Journal of Documentation*, vol. 62, no. 5, s. 570-583.

Lloyd, Annemaree (2008). Towards an understanding of information literacy in context. *Journal of Librarianship and Information Science*, vol. 40, no. 1, s. 3-12.

Lundh, Anna (2005). *Informationssökning och lärande: En studie av 4-9-lärare i övergången från utbildning till yrkespraktik*. Borås: Biblioteks och informationsvetenskap. Bibliotekshögskolan.

Lundh, Anna & Sundin, Olof (2006). Lärare och informationskompetens: Från utbildningspraktik till yrkespraktik. *Dansk Biblioteksforskning*, årg. 2, nr 3, s. 5-14.

Lupton, Mandy (2004). *The learning connection: Information Literacy and the student experience*. Adelaide: Auslib.

Lpo 94 (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Marton, Ference & Carlgren, Ingrid (2000). *Lärare av i morgon*. Stockholm: Lärarförbundet.

Merchant, Lucy & Hepworth, Mark (2002). Information literacy of teachers and pupils in secondary schools. *Journal of Librarianship and Information Science*, vol. 34, no. 2, s. 81-90.

Moore, Penny (2000). Learning together: Staff Development for Information Literacy Education. Ingår i Bruce, Christine & Candy, Philip. (eds.). *Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research*. Wagga Wagga: Centre for Information Studies, Charles Sturt University. s. 257-270.

Pilerot, Ola (2007). *Från forskning till praktik – om att använda resultat från forskning om informationssökning i undervisning i informationssökning*. Borås: Biblioteks och Informationsvetenskap. Bibliotekshögskolan. Tillgänglig på <http://hdl.handle.net/2320/2577>

Sundin, Olof (2005). Webbaserad användarundervisning: Ett forum för förhandlingar om bibliotekariers professionella expertis. *Human IT: tidskrift för studier av IT ur ett humanvetenskapligt perspektiv*. vol. 7, nr 3, s. 109–168.

Sundin, Olof (2010). *Expertis, auktoritet och kontroll på Internet*. Borås: Vetenskapsrådet.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma.

Talja, Tuominen & Savolainen (2004). "Isms" in information science: constructivism, collectivism and constructionism. *Journal of Documentation*, vol. 61, no. 1, s. 79-101.

Uppsatser.se (2011-02-02). (Ted Valentin, Webbansvarig)
<http://www.uppsatser.se/> [2011-02-02].

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Wilson, Patrick (1983). *Second-hand knowledge: An inquiry into cognitive authority*. Connecticut: Greenwood press.

Vygotskij och skolan (1999). Texter ur Lev Vygotskijs pedagogiska psykologi kommenterade som historia och aktualitet. Lindqvist, G. (Red.). Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1 Intervjuguide

Kvinna/Man?

Ålder?

Tidigare studier/arbete?

Ämnesinriktning?

DIN EGEN INFORMATIONSSÖKNING (= sökning och användning av information)

Hur går Du tillväga när Du ska söka information i din utbildning?

- strategi

källor (Internet, böcker, tidskrifter, uppslagsverk mm)

sökteknik i databaser

källkritik

kommunikation (lärare, bibliotekarie, studenter, andra mm)

process (reflektion, osäkerhetskänsla, medvetenhet mm)

analys (bearbetning av information)

Hur har Du utvecklat detta tillvägagångssätt?

användarundervisning

ämnesintegrerat (egna slutsatser)

lärarens roll

tidigare erfarenheter

Kan du ge exempel på sådant som Du tycker är lätt resp. svårt med att söka information?

vi låter lärarstudenten koppla till tidigare frågor

Är det några särskilda kunskaper resp. förmågor som Du tycker är speciellt viktiga när Du söker information?

vi låter lärarstudenten koppla till tidigare frågor

Vad kunde ha gjorts annorlunda i utbildningen med avseende på att söka information för egen del?

vi låter lärarstudenten koppla till tidigare frågor

DIN UNDERVISNING AV INFORMATIONSSÖKNING

(= sökning och användning av information)

Vad har Du för uppfattning om hur och vad elever söker information i år 7 – 9 i skolan?

- *strategi*
källor (Internet, böcker, tidskrifter, uppslagsverk mm)
sökteknik i databaser
källkritik
kommunikation (lärare, bibliotekarie, elever, andra mm)
process (reflektion, osäkerhetskänsla, medvetenhet mm)
analys (bearbetning av information, textflytt, "ett rätt svar")

Vad tycker Du är viktigt att undervisa med avseende på att söka information för elever i år 7 - 9?

- *strategi*
källor (Internet, böcker, tidskrifter, uppslagsverk mm)
sökteknik i databaser
källkritik
kommunikation (lärare, bibliotekarie, elever, andra mm)
process (reflektion, osäkerhetskänsla, medvetenhet mm)
analys (bearbetning av information, textflytt, "ett rätt svar")

Har Du några idéer kring hur Du skulle undervisa elever i år 7 - 9 med avseende på att söka information?

stödjande strukturer
återkoppling
kommunikation mellan elever
eleven klarar sig själv
ämnestegrerat/isolerat
bibliotekarie

Vad kunde ha gjorts annorlunda i utbildningen med avseende på didaktiken för att söka information?

vi låter lärarstudenten koppla till tidigare frågor

Kan Du säga något om vilka mål som Du tycker är viktiga i Din undervisning i att söka information?

fakta resp. lära för livet
bedömningskriterier i förhållande till kunskapsinnehåll

Bilaga 2 Brev till intervjudeltagare

FÖRFRÅGAN

2008-04-29

Hej!

Vi som skriver till Dig heter Helena Olsson och Ann-Jeanette Hellring och studerar biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås. Vi skriver under vårterminen 2008 på vår magisteruppsats, vilken handlar om lärarstudenters informationssökning och undervisning i att söka information i det problembaserade lärandet. Vi behöver tillföra uppsatsen material med hjälp av intervjuer och med anledning av detta hör vi av oss till just Dig.

Målgruppen för undersökningen är lärarstudenter som går sin sista termin på lärarutbildningen och som utbildas till lärare för elever i år 7 – 9. I vår undersökning är vi intresserade av lärarstudenters uppfattning om informationssökning och om hur undervisning kan ske i att söka information i det problembaserade lärandet.

Kunskaper att hantera ett ökande informationsflöde har blivit allt viktigare i dagens informationssamhälle, därför är frågor kring informationssökning viktiga att ställa på alla nivåer i skolan. Vi är tacksamma om Du som lärarstudent i slutet på din utbildning skulle vilja ställa upp på en intervju om hur Du söker information för egen del och hur din undervisning inom detta område skulle kunna se ut.

Om Du kan tänka dig att ställa upp så är det vid ett intervjutillfälle, där Du bestämmer platsen och det tar ca en timme. Du kommer att vara anonym, ditt namn kommer inte att nämnas, inte heller högskolans eller kommunens namn.

Däremot vill vi kunna nämna kön, ålder, tidigare studier/arbete och ämnesinriktning. För att undvika missuppfattningar av Dina svar kommer intervjun att spelas in med hjälp av en bandspelare, men vi är de enda som kommer att ha tillgång till den inspelade intervjun. Du kommer givetvis att få granska den utskrift av eventuella citat som gjorts av Dig om du så önskar.

Om Du vill vara med i vår undersökning eller har frågor så kontakta oss:

Helena Olsson Telefonnr: 035-16 94 50
E-post: annahelena28@yahoo.se

Ann-Jeanette Hellring Telefonnr: 0706-41 26 42
E-post: ann.hellring@bredband.net

Vi behöver ditt svar senast 080508

Med vänliga hälsningar

Ann-Jeanette och Helena

